

**”Ei oo syytä hankkia muttei oo syytä olla hankkimatta”
Lapsen hankinnan lykkääminen ja vapaaehtoinen lapset-
tomuus parihaastatteluissa**

Annika Partanen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Syyslukukausi 2018
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Partanen, Annika. 2018. "Ei oo syytä hankkia muttei oo syytä olla hankkimatta" Lapsen hankinnan lykkääminen ja vapaaehtoinen lapsettomuus parihaastatteluissa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 54 sivua.

Asiasanat: vapaaehtoinen lapsettomuus, lasten hankinnan lykkääminen, syntyvyys, perhepolitiikka, parihaastattelu

Lasten hankkiminen ei ole enää elämän päätavoite. Ihmiset painottavat yksilöllisempiä arvoja ja perhe perustetaan, koska niin halutaan, ei koska se on yhteiskunnan vaatima normi. Suomea ja Eurooppaa vaivaava syntyvyyden lasku on ilmiö, jolla tulee olemaan suuria vaikutuksia hyvinvointivaltioon ja työelämään. Kun työikäisen väestön ja veronmaksajien määrä suhteessa ikääntyviin laskee, tulee muotoilla uudelleen eläkkeiden ja tulonsiirtojen rahoitustavat.

Tässä tutkimuksessa pyrittiin parihaastattelun keinoin selvittämään vielä lapsettomien motiiveja olla tekemättä lapsia. Lisäksi kysyttiin, mitä muutoksia yhteiskuntaan ja perhepolitiikkaan tarvitaan, jotta lastentekoa voitaisiin kannustaa. Haastateltavina oli viisi paria, joista kolme oli vapaaehtoisesti lapsettomia ja kaksi lapsen hankintaa lykkääviä.

Lapsen hankinnan lykkääjillä merkittävin syy tämänhetkiseen lapsettomuuteen oli sopimaton elämäntilanne ja ongelmat toimeentulon riittävydessä. Vapaaehtoisesti lapsettomien syy oli huoli maapallon tilasta sekä tunne, ettei vanhemmuus ole heitä varten. Perhepolitiikan koettiin olevan liian stereotyyppiselle ja vanhanaikaiselle perhekäsitykselle rakentuva, eikä se huomioi uusia elämäntyyplejä, kuten yksinhuoltajia ja sateenkaariperheitä. Parit eivät usko, että hedelmällisyyslukuja saadaan kasvamaan pelkällä politiikalla, koska yhteiskunnallinen asennemuutos perhe-elämää kohtaan on muuttanut perheen ja lasten merkitystä ihmisten elämässä aiempaa kielteisemmäksi.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	VAPAAEHTOINEN LAPSETTOMUUS YLEISTYY.....	VIRHE.
	KIRJANMERKKIÄ EI OLE MÄÄRITETTY.	
1.1	Lapsettomuus kulttuurisena ilmiönä.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.2	Lapsettomuus teorioissa	7
1.3	Suomen ja Euroopan konteksti	10
1.4	Perhepolitiikka interventiona... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
1.5	Tutkimuskysymykset	15
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
2.1	Tutkimukseen osallistujat	16
2.2	Tutkimusmenetelmät	17
2.3	Aineiston analyysi	20
2.4	Eettiset ratkaisut.....	23
3	TULOKSET	24
3.1	Miten parit päätyivät lapsettomuuteen?	25
3.1.1	Henkilökohtaisen elämään liittyvät syyt	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
3.1.2	Yhteiskunnalliset uhat	28
3.2	Mikä kannustaa hankkimaan lapsia?.....	30
3.1.1	Tukimuotojen uudistaminen	30
3.1.1	Yhteiskunnan asenteiden muuttaminen	34
4	POHDINTA.....	40
4.2	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusaiheet	42

LÄHTEET	44
LIITTEET	49

1 VAPAAEHTOINEN LAPSETTOMUUS YLEISTYY

Lapsettomuus voidaan jakaa tahattomaan ja vapaaehtoiseen lapsettomuuteen. Tahattomasti lapsettomilla esiintyy anatomisia tai terveydellisiä esteitä, jotka tekevät lapsen saamisesta vaikeaa tai mahdotonta. Vapaaehtoisesti lapsettomat pystyvät hankkimaan lapsia, eli heillä ei ole biologisia esteitä, mutta he eivät koe tarvetta lapsen tekoon. Tahatonta lapsettomuutta on tutkittu runsaasti eri tieteenalojen menetelmin, koska rauenneet toiveet jälkikasvun saamisesta vaikuttavat negatiivisesti sekä perheisiin että yhteiskuntaan. Taloudellisista syistä johtuva lapsettomuus on joissain yhteyksissä määritelty tahattomaksi lapsettomuudeksi (Baudin, de la Croix & Gobi 2012). Taloudelliset syyt voidaan rinnastaa työttömyyteen tai alhaiseen koulutustasoon; turvattu talous on yksi perusedellytys lasten hankinnalle, mutta nykyaikainen työelämä harvoin tarjoaa mahdollisuutta vakituisiin työsuhteisiin. Virallisesti lapsettomaksi nainen määritellään vasta menopaussin jälkeen 45- vuoden iässä tai sterilisaation jälkeen (Avison & Furnham, 2015).

1.1 Lapsettomuus kulttuurisena ilmiönä

Hedelmällisyys koostuu kahdesta komponentista: lapsimäärästä (kvantumista) ja lasten hankinnan ajoituksesta (temposta) (Balbo, Billari & Mills 2013). Hedelmällisyys ja syntyvyys ilmenevät eri tavoin erilaisissa yhteiskunnissa. Perhekeskeisissä (pronatalistisissa) kulttuureissa, joissa myös uskonto on

vahvasti läsnä arjessa, syntyvyys on länsimaita korkeammalla tasolla (Hansen, 2012). Pohjoismaissa vallitsee suvaitsevuuden ilmapiiri eli vapaaehtoisesti lapsettomat hyväksytään, mutta ihmiset joilla on lapsia arvioivat heidät tavanomaista minäkeskeisemmiksi. Vapaaehtoisessa lapsettomuudessa on yleensä kyse ideologiasta, ei inhosta lapsia kohtaan.

Teollisissa OECD- maissa, kuten Suomessa, hedelmällisyys on laskenut alle korvaustason: TPFR (Total Period Fertility Rate) on tietyinä vuonna syntyneiden naisten saamien lasten määrä lastensaantiajan (45-ikävuoden) loppuun mennessä (Merz, Liefbroer 2012). Korvaustason alle laskenut hedelmällisyys ja synnyttäjien iän kohoaminen on Länsi-Euroopassa normalisoitunut ilmiö, mistä ovat esimerkkinä ihmisten entistä myönteisemmät asenteet vapaaehtoisesti lapsettomia, mutta myös ikäjakauman epäsuhde. Ilmiö on tullut jäädäkseen: tutkimusten mukaan on hyvin epätodennäköistä, että hedelmällisyysluku nousisi lähiaikoina (Reher 2013). Yhteiskuntien on siis sopeuduttava muuttuneeseen demografiseen tilanteeseen ja luotava uusia keinoja, jolla edistää hyvinvointivaltion selviämistä ja perhepolitiikan kehitystä vastaamaan paremmin kohdeyksilöiden tarpeita.

Ikärakenne on vinoutunut viimeisen sadan vuoden aikana. Siihen on suurin syy eliniän piteneminen, mikä on seurausta parantuneesta terveydenhuollosta ja ravinnon laadusta (Takayama, Werding 2011). Laskeneen hedelmällisyyden selittyy yhteiskunnan muuttuneiden arvojen kautta: Postmodernissa yhteiskunnassa arvostetaan valintojen mahdollisuutta, vapautta sekä itsensä toteuttamista. Yleistyvä individualismi vaikuttaa perhe-elämän kontekstiin ja sitä kautta perheen toimintaan. Tämä ilmiö tunnetaan tutkimuksissa nimellä Second Demographic Transition eli suomeksi käännettynä toinen demografinen muutos (Lesthaeghe 1995.)

Demografinen muutos on tapahtunut kolmessa vaiheessa alkaen 1750- luvulta, ja muutos on tuonut mukanaan mullistuksia työntekoon, talouteen ja perhe-elämään. Nykyään elämme muutoksen kolmannessa aallossa, jonka tunnusmerkkejä ovat hedelmällisyyden lasku, eliniän piteneminen sekä erilaiset sosiologiset muutokset, kuten korkeakouluttautuminen ja myöhäinen avioitu-

minen (Reher 2013). Näinä vuosina on alkamassa muutoksen neljäs aalto, joka tuo mukanaan väestön vanhenemisen. Alkaen vuodesta 2045 yli 60-vuotiaiden osuus tulee ylittämään alle 15-vuotiaiden määrän ja väestö alkaa vähentyä (Takayama, Werding 2011.) Kun työikäisten määrä vähenee suhteessa lapsiin ja vanhuksiin, seurauksena voi olla taloudellisia ongelmia, koska yhteiskunnan nuorimmat ja vanhimmat kuluttavat enemmän kuin tuottavat (Reher 2013). Nykyisen elintason ylläpitäminen vaikeutuu ja päättäjien tulee uudelleen järjestää hyvinvointivaltion tarjoamat tulonsiirrot sekä niiden rahoituskeinot. Eläkkeiden maksaminen tulee olemaan haastavaa ja bruttokansantuote voi laskea tuottavien ihmisten määrän vähentyessä.

Ihminen on rationaalinen toimija, joten kouluttautuminen ja taloudellisesti varmojen aikojen odottaminen on järkevä päätös kilpailuyhteiskunnan luonteen vuoksi. Kuitenkin biologinen tosiasia on, että hedelmällisyys heikkenee iän myötä. Korkea synnytysikä lisää raskauskomplikaatioiden ja kehityshäiriöiden riskiä, mistä syystä länsimaiden aborttiluvut ovat verrattain korkeat, lisäksi iäkkäiden vanhempien lapset syntyvät todennäköisemmin ennenaikaisina tai kuolleina kuin nuorempien vanhempien lapset (Billari et al 2011.) Lapsenteolle on myös "sosiaalinen deadline", joka on naisilla 40- ja miehillä 45- vuotta. Iäkkäämpiä vanhempia saatetaan pitää itsekkäinä ja ulkopuoliset voivat epäillä motiiveja lasten hankinnalle.

Avioliitto ei ole nykyään ehtona perheen perustamiselle ja pariutuminen on yksilöiden omassa hallinnassa. Sosiaaliset normit eivät toisaalta enää auta pitämään pareja yhdessä (Werding 2011). Usein kumppanin etsintä ja suvunjatkaminen eivät ole prioriteetteja. Individualismi ja valinnanmahdollisuudet ovat tuoneet suuria vaatimuksia vanhemmuudelle ja ihmiset voivat löytää loputtomasti syytä, miksi nykyhetki ei ole sopiva jälkikasvulle: kumppanin puute, lastenhoidon järjestäminen, epävarma taloustilanne tai sopimaton asumismuoto. Elinikä on pidentynyt, mikä on tehnyt lasten kasvattamisesta vain pienen osan aikuisuutta (Reher 2013). Tämä on tuonut varsinkin naisille enemmän mahdollisuuksia elämään. Kaikkea elämässä ei tarvitse kokea välittömästi, vaan elämä voi olla rikasta ja täyttävää vuosikymmenien ajan.

Lapsettomuuden vaikutusta terveyteen on tutkittu ja vaikuttaa siltä, että vapaaehtoisesti lapsettomilla esiintyy vähemmän masennusta (Bures, Koro-peckyj-Cox, Loree 2009) ja kaiken kaikkiaan he vaikuttavat olevan onnellisempia elämäänsä. Suurin lasku onnellisuudessa tapahtuu vanhemmilla heti lasten syntymän jälkeen, mutta taso palautuu noin 4-5- vuoden kuluttua. Tähän vaikuttavat suuresti valtion tukijärjestelmät. Varsinkin nuorten äitien onnellisuutta syö lasten kasvatusta, ja korkean sosioekonomisen aseman omaavilla työelämän laittaminen jäihin. Kuitenkin onnellisuus kasvaa lasten myötä eli lapset ovat investointi tulevaisuuden hyvinvointiin (Hansen (2012).)

1.2 LAPSETTOMUUS TEORIOISSA

Eurooppalaisen hyvinvointivaltion kehitys ja kasvatustieteellinen tutkimus on muuttanut lasten ja lapsuuden merkitystä yhteiskunnan silmissä. Relevantteja ovat varsinkin päätöksentekoa ja tarpeita käsittelevät näkökulmat, joilla voidaan selittää niin motiiveja lasten hankinnan taustalla kuin Eurooppaa vaivavaa hedelmällisyyden laskua.

Veenhoven (1975) käsitteellistää ihmisten halun hankkia lapsia neljän perustarpeen kautta: merkitys, turva, hoiva ja arvo. Lasten merkitys pariskuntien elämään voi olla sekä kielteinen (stressi) että myönteinen (oman sukulinjan ja elämän jatkuvuus) (Teoksessa Hansen 2012). Lapsilla on suuri vaikutus niin yksilöihin kuin perheysikköön. Family Economics Approachin (Becker 1960) mukaan lasten kasvattaminen on mielihyvää lisäävä tekijä ja lapset parantavat elämänlaatua. Tätä päätelmää tukee myös Population Policy Acceptance Survey (2000-2003): Suomalaisista 22 prosenttia oli samaa mieltä kohdassa "ei ole todellista onnea ilman lapsia".

Koska lapsilla on kiistatta hyvinvointia lisäävä vaikutus, lapsettomuuden vaikutusta yksilöihin, perheisiin ja yhteiskuntaan on tutkittu runsaasti. Lapsettomuuden vaikutukset riippuvat suuresti sosiaalisesta kontekstista eli yhteiskuntaluokasta ja läheisistä sekä merkityksistä, joita ihmiset antavat lapsetto-

muudelle (Umberson, Pudrovska, Reczek 2010). Vapaaehtoinen lapsettomuus korostaa myönteisiä vaikutuksia, koska päätös on yleensä harkittu ja omaan elämäntilanteeseen pohjautuva. Vapaaehtoisesti lapsettomat sopeutuvat hyvin ja korvaavat lasten jättämän "tyhjiön" muilla sosiaalisilla verkostoilla ja panostamalla pariskuntien yhteiseen aikaan. Hyvinvointia voivat laskea ympäristön taholta tuleva painostus sekä lähipiirin ymmärtämättömyys

Lapsettomuus on neuvotteluprosessin tulos. Lee ja Zvonkovic (2014) kuvaavat tapoja, joilla parit päätyvät lapsettomuuteen. Päätöksenteon vaiheet ovat agreement (sovinto), acceptance (hyväksyntä) ja closing the door (oven sulkeminen). Ihmiset voidaan jakaa eri ryhmiin sen mukaan missä vaiheessa elämää päätös lapsettomuudesta tehdään. Vapaaehtoisesti lapsettomat kuuluvat yleisesti ottaen ryhmään mutual early articulators eli tahoillaan varhain lapsettomuuspäätöksen tekevät; he ovat usein päättäneet jo nuorina olevansa haluttomia vanhemmuuteen. Arvioiden mukaan ihmisistä 4-9 prosenttia kuuluu tähän ryhmään (Avison, Furnham 2015). Tutkimusten mukaan yleisin ryhmä on mutual postponer couples eli yhteisestä päätöksestä lapsentekoa lykkäävät, jotka odottavat sopivaa hetkeä lasten hankinnalle, koska taloudelliset ja sosiaaliset esteet koetaan ylitsepääsemättömiksi. Lopulta tilaisuus lipuu ohitse yleensä iän tuoman hedelmällisyyden laskun myötä. Tämä ryhmä on ajankohtainen, koska nuorista aikuisista 90-95 prosenttia haluaa lapsia, mutta ympäristöön liittyvät tekijät johtavat päätöksen lykkäämiseen (Hansen 2012). Jos tukikeinoja kohdistettaisiin tämän ryhmän tarpeisiin, voitaisiin oletettavasti lisätä hedelmällisyysprosenttia ja pitää väestönmäärä tasaisena.

Sosiaalisella ympäristöllä on merkitystä elämäntapaan liittyviin päätöksiin. Ajzenin Theory of Planned Behavior eli suunnitellun käytöksen teorian (1991) mukaan päätöksenteko on rationaalista ja aiheet muodostuvat kolmesta osatekijästä: asenteista (pätöksen edut ja haitat yksilön kannalta), subjektiivisista normeista (oletetut läheisten ja yhteiskunnan mielipiteet) sekä käyttäytymisen hallitsemisesta. Uudempi, mutta Ajzenin teorian pohjalta rakentunut Theory of Conjunctural Action eli yhteenliittyvän toiminnan teoria (Morgan & Bachrach 2011) liittyy rationaalisen päätöksenteon oheen vaikuttavaksi tekijäksi

tiedostamattomat ajattelutavat. Käyttäytyminen on sosiaalisten olosuhteiden ja skeemojen vuorovaikutuksen lopputulos. Alitajuiset ajattelutavat omaksutaan kasvatuksen kautta ja erilaiset ympäristöt muokkaavat tai vahvistavat niitä. Euroopassa varsinkin korkeakoulutettujen ja hyvin toimeen tulevien hedelmällisyys on laskussa. Sosiaalinen ympäristö ruokkii käytöstä antamalla kuvaa siitä, miten lapset ja kasvatukset sopivat tietynlaiseen elämäntyyliin: negatiiviset kokemukset ruokkivat käsitystä sopimattomuudesta ja voivat toimia motiivina lapsettomuudelle (Morgan & Bachrach 2011.)

Manuelli ja Seshadri (2009) ovat todenneet korkean veroasteen vähentävän hedelmällisyyttä. Veroilla ylläpidetään julkista sektoria, jonka vastuulla on yhteiskunnasta ja sen heikoimmista jäsenistä huolehtiminen. Vanhusten tukeminen on valtion vastuulla eläkkeiden kautta. Vielä 1900-luvulla lapset olivat apu arjessa ja kasvettuaan aikuisiksi avaintekijä perheen taloudellisessa selviämisessä. Koska lapset eivät ole enää ensisijainen taloudellinen turva vanhuudessa, lastenhankinnalle vaaditaan syvemmät ja henkilökohtaisemmat motiivit. Lapset ovat omia yksilöitään, joiden kasvattamiseen ja hyvinvoinnin varmistamiseen käytetään runsaasti niin taloudellisia kuin henkisiä resursseja. Tämä on Becker ja Lewisin teorioima ilmiö Quantity vs Quality eli määrä vastaan laatu (1973): lapsia ei hankita yhtä paljon kuin ennen, mutta lapset saavat osakseen huomiota ja rakkautta enemmän kuin koskaan.

Ihmiset laskevat lopputulosten etuja ja haittoja, mutta päätökset tehdään silti epävarmuuden vallassa. Sosiologiasta ja yhteiskunnallisesta tutkimuksesta on haettu ratkaisua hedelmällisyysongelmaan. Beck (1992) loi riskiyhteiskunnan käsitteen kuvaamaan nykyaikaa ja ihmisten suhdetta tietoon. Epämieluisia lopputuloksia korostetaan, koska hallinta on karannut käsistä. Ihminen elää tulevaisuuteen suuntautuen unohtaen vanhat tapahtumat ja mitä niistä on opittu. Mills ja Blossfeld (2005) ovat tutkineet epävarmuuden ja lapsenhankinnan yhteyttä, ja ovat pohjanneet tutkimuksensa Oppenheimerin (Oppenheimer, Kalmijn, Lim 1997) tutkimuksiin sosiaalisen ja taloudellisen epävarmuuden roolista perheenperustamisvaiheessa. Eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvat henkilöt suhtautuvat eri tavalla epävarmuuteen.

1.3 SUOMEN JA EUROOPAN KONTEKSTI

Lasten hankinnan polarisaatio on Euroopassa ja varsinkin Suomessa yleistynyt ilmiö: vanhemmat usein hankkivat joko yhden lapsen tai enemmän kuin kolme. Tutkimusten mukaan ääripäihin sijoittuvat perheet ovat joko keskivertoa köyhempiä tai rikkaampia (Edin & Kefalas's 2005.) Yhtenä syynä pidetään äitiyden tuomaa elämäntarkoitusta varsinkin köyhille naisille, joilla ei ole muuta odotettavaa elämältä. Toisaalta WVS-datan (World Values Survey) mukaan pienipalkkaisilla suuri lapsimäärä vähentää onnellisuuden tunnetta, minkä oletetaan johtuvan stressistä ja suuresta vastuun määrästä (Hansen 2012).

Akuutein ongelma Suomessa ja Euroopassa on lasten hankinnan lykkäys. Vuonna 2017 ensisynnyttäjien keski-ikä oli 29,2 vuotta ja kaikkien synnyttäjien 30,9 vuotta. Kaikista synnyttäjistä yli 35-vuotiaita oli 22,5 prosenttia (Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2017.) Syynä tähän pidetään sekä individualistista kulttuuria että vanhempien itselleen asettamia korkeita vaatimuksia. Vanhemmat haluavat varmistaa lapsilleen mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämään: suurimmat syyt perheen perustamisen viivästyksiin ovat epävarma taloustilanne sekä varsinkin naisten korkeakouluttautuminen. Naisten koulutustaso on noussut 1900-luvulta lähtien, ja monien tavoitteena on taloudellinen itsenäisyys ja ura, joko lasten kanssa tai ilman. Ihmisryhmänä korkeakoulutetut naiset ovatkin kaikkein suvaitsevaisin vapaaehtoisesti lapsettomia kohtaan (Noordhuizen, de Graaf, Sieben 2010.)

Kreyenfeld (2010) toteaa että koulutus on hallitseva tekijä yksilön päätöksessä vanhemmuuden ajoituksesta: korkeasti koulutetut lykkäävät lasten hankintaa huonossa tilanteessa. Epävarma taloustilanne uhkaa työllisyyttä, mikä

johtaa nuoria ihmisiä välttämään pitkäaikaisia sitoumuksia. Koska ihmiset ovat aiempaa koulutetumpia, myös tietoisuus ympäristöstä on lisääntynyt. Tämä on vaikuttanut vanhempien kasvaneeseen huoleen lasten tulevaisuudesta, mikä on osaltaan johtanut laskeneeseen hedelmällisyyteen. Pitkään jatkunut epävarmuus voi pahimmillaan johtaa tahattomaan lapsettomuuteen olosuhteiden pakosta. Vähemmän koulutetut taas hankkivat sisältöä elämälleen lasten hankinnan kautta.

Korkeakouluttautuminen on alle 30-vuotiaiden yleisin syy lykätä lasten hankintaa ja monet myös hankkivat toisen tutkinnon varmistukseksi työllisyyden epävarmassa maailmassa. Tästä syystä todennäköisimmin lapsettomiksi päätyvät korkeakoulutetut ja hyvin palkatuissa töissä olevat eli ne joilla olisi parhaat edellytykset taata lapsille materiaalisesti turvattu elämä (Lammi-Taskula, Karvonen, Ahlström 2009.) Korkeakoulutettujen lapsettomuus voi joutua joko lasten teon lykkäämisestä eli paremman ajan odottamisesta tai ideologiasta, johon lapset eivät kuulu.

Lapsettomuus on Suomessa yleistynyt jo usean vuosikymmenen ajan: 1960-luvulla syntyneistä jäi lapsettomiksi tahattomasti tai vapaaehtoisesti noin 20 prosenttia (Stakes 2007a). Oletettavasti syynä on naisten korostunut itsenäisyys ja kouluttautuminen sekä 90-luvun lama, joka oli suuri isku työläisille ja yrittäjille varallisuuteen katsomatta. 1990-luvun alussa poistui myös lapsista saatava verovähennys, millä on voinut olla vaikutusta huono-osaisiin perheisiin. Suomessa tuloerot ovat kasvaneet ja pienituloisuus on pitkittynyt (pienituloisiin kuuluminen kestää kauemmin kuin kolme peräkkäistä vuotta) ja kuusi perhettä seitsemästä kokee ongelmia toimeentulon ja ajan riittävyyden kanssa (Lammi-Taskula, Karvonen, Ahlström 2009).

Euroopan kehittyneissä maissa lapsettomuusilmiö on kehittynyt hyvin samanlaisesti ja seurannut sekä kulttuurisia että ympäristöllisiä muutoksia (Gobbi 2013). Lastensaantiin ovat aina vaikuttaneet suuret mullistukset kuten sodat ja kriisit: 1800–1900-luvun taitteessa syntyneistä naisista ainakin neljäsosa jäi lapsettomiksi suuren laman ja maailmansotien takia (Haskey 2013). Voikin sanoa, että hedelmällisyyden lasku on rationaalisten toimijoiden vastaus sosio-

ekonomisen ympäristön tilaan (Balbo, Billari, Mills 2013). Epävarmana aikana ihmisten energia menee oman selviämisen varmistamiseen ja lasten hankinta voidaan nähdä itsekkäänä tekona: lapsen elämän alulle halutaan varmistaa mahdollisimman hyvät olosuhteet ja kriisiaikana ne ovat kaikkea muuta kuin turvatut.

Taloustilanteen vaikutusta hedelmällisyyteen tutkitaan linkittämällä hedelmällisyystaso eli TFR (Total Fertility Rate) makrotaloudellisiin indikaattoreihin kuten bruttokansantuottoon. Ekonomisella ympäristöllä on todettu olevan suurin vaikutus ensimmäisen lapsen syntymän ajoitukseen, toisen lapsen saamiseen vaikutus on pienempi, koska vanhemmat haluavat usein lastensa ikäeron olevan pieni (Gauthier 2013.). Ensimmäisen lapsen hankinta on yksi elämän mullistavimpia päätöksiä, johon kuuluu pelkoa ja epävarmuutta. Kun yksi lapsi on jo hankittu, kynnys toisen hankintaan laskee onnistumiskokemuksen kautta.

Länsimaiden materiaallinen varakkuus ei takaa onnellisuutta kaikilla elämän osa-alueilla, vaan hyvinvointiin liittyvät olennaisesti myös terveys, sosiaalinen elämä ja omanarvontunto (Lammi-Taskula, Karvonen, Ahlström, 2009). Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelma UNDP (United Nations Development Programme) on huomionnut henkisen elämän tärkeyden alkamalla mitata lapsiköyhyyden lisäksi myös hyvinvoinnin erilaisia аспекteja (Conceicao, Bandura 2008), ja Suomessa huolenaiheeksi on noussut niin sanottujen 'hyvien perheiden' lasten pahoinvointi (Lammi-Taskula, Karvonen, Ahlström, 2009). Population Policy Acceptance Surveyn eli väestön poliittisten linjausten hyväksymiskysely tutkimuksessa syistä olla hankkimatta lapsia neljäsosa vastaajista joka maassa kertoi merkittävimmäksi syyksi huolen lasten tulevaisuudesta. Myös kilpailuorientoitunut yhteiskunta on suuri stressin aihe perheenisäystä harkitseville pareille, ja kilpailun raadollisuus olla syy olla tekemättä lapsia (Jones 2013). Varmin keino kannustaa vanhempia lasten tekoon onkin varmistaa lasten hyvinvointi erilaisilla tukikeinoilla, mutta käytetyt tukikeinot tulee suhteuttaa perheen kontekstiin. Hakim on preferenssiteorian (2003) kautta määritellyt kolme elämänkulun orientaatiota: työ- ja perheorientoituneet sekä työn

ja perheen yhdistäjät. Orientaatiot hallitsevat elämänkulkua ja ne on oleellista huomioida tukikeinoja räätälöidessä. Oikeaan aikaan saatu oikeinmitoitettu tuki on puskuri tulevaisuuden ongelmia vastaan.

1.4 PERHEPOLITIikka INTERVENTIONA

Suomea vaivaava hedelmällisyyden lasku on tuonut poliitikkojen huolen aiheeksi hedelmällisyyskuilun (fertility gap) eli eron todellisen ja halutun lapsimäärän välillä. Vuoden 2006 Eurobarometrikyselyn mukaan hedelmällisyysraako oli 0,85, eli perheet jäivät kaipaamaan keskimäärin yhtä lasta. Päätäjät arvelevat syntyvyyden tiellä olevan selkeitä esteitä, jotka poistamalla hedelmällisyys kasvaa (Gauthier 2013.) Tätä päätelmää tukee tutkimustulos, jonka mukaan nuorista aikuisista 90–95 prosenttia haluaa lapsia, ja suurin syy lapsettomuuteen on perheenperustamisen lykkääminen (Hansen 2012).

Perhepolitiikan yksinomainen tarkoitus ei ole ainoastaan vaikuttaa kannustavasti syntyvyyteen vaan sillä on useita tavoitteita, kuten tasa-arvon lisääminen yhteiskunnassa. Päättötarkoitus on lisätä hyvinvointia ja kaikkia toimenpiteitä tulee arvioida sen valossa, miten paljon ne lisäävät kansan hyvinvointia verrattuna muihin keinoihin (Sanderson 2013.) Yksilötason perhepoliittinen tutkimus on antanut tietoa siitä, miten erilaiset keinot tehoavat erilaisissa perhekonteksteissa. Kaiken kaikkiaan on havaittu, että perhepolitiikalla on pieni mutta myönteinen vaikutus syntyvyyteen ja varsinkin lastenteon ajoitukseen (Thevenon, Gauthier 2011.)

Perhepoliittiset tukikeinot voidaan jakaa sääntelyyn, taloudellisiin etuihin ja tulonsiirtoihin (Werding 2011.) Sääntely on näistä keinoista hankalin, koska se pyrkii vaikuttamaan suoraan yhteiskuntaan ja ilmiöihin kuten koulutusalojen sukupuolittumiseen. Taloudellisia etuja ovat esimerkiksi verohelpotukset tai kotikunnan antama palkkio lapsen syntyessä. Tulonsiirtoja ovat esimerkiksi lapsilisät ja muut rahalliset tukikeinot, jotka kannustavat lasten hankintaa. Tu-

lonsiirrot on todettu toimiviksi niiden neutraaliuden takia. Ne eivät suoraan vaikuta vanhempien päätöksiin vaan antavat resursseja, joiden käytöstä vanhemmat saavat itse päättää. Tulonsiirtojen heikkous on, että ne vaikuttavat enemmän lasten hankinnan ajoitukseen kuin lopulliseen lapsimäärään (Thevenon, Gauthier 2011.) Lisäksi tulonsiirrot ovat useissa maissa pieniä eivätkä ne korvaa naisten vaihtoehtokustannuksia eli sitä tuottavuutta minkä nainen menettää valitsemalla kotiäitiyden työnteon sijaan (Gauthier 2013).

Sukupuolten palkkaerojen lieventyminen kasvattaa naisten vaihtoehtokustannuksia eli sitä tuottavuuden menetyttä joka on seurasta työelämästä poistumisesta lasten takia. Kun palkka kasvaa, myös vaihtoehtokustannukset kasvavat, koska kotiin jääminen maksaa enemmän. Suomalaisten naisten hedelmällisyyden voidaan olettaa jatkavan laskuaan koulutustason kohotessa (Gobbi 2013.) Index of Disposable Income eli käytettävissä olevan tulon indeksi (2009) keräsi tietoa siitä, miten pariskuntien ja perheiden nettotulot (mukaan lukien tulonsiirrot) suhteutuvat toisiinsa. Suomessa luku oli 1,050. Tämä tarkoittaa, että perheiden nettotulot olivat 5 % suuremmat kuin pariskunnilla, mutta huomioiden lasten hoitamiseen ja elättämiseen liittyvät kulut, voi perheen todellinen taloustilanne olla suhteellisesti heikko. Fiskaalisilla toimenpiteillä voidaan tasata lasten hankinnan kuluja eri perheiden välillä, ja esimerkiksi tarjoamalla päivähoitoa voidaan pienentää lastenhankinnan vaihtoehtokustannuksia ja pienentää kielteistä yhteyttä koulutuksen ja hedelmällisyyden välillä (Willis 1973).

Suomi ja Pohjoismaat ovat korkean tuen maita, joissa valtio tarjoaa lastenhoitoa, pitkän vanhempainvapaan ja rahallisia tukikeinoja. Duvander, Lappgård ja Andersson (2010) totesivat tutkimuksessaan pitkän vanhempainvapaan kannustavan lastentekoon, oletettavasti koska tämä tukikeino auttaa luomaan läheisen suhteen lapseen ja vähentää työn ja lapsenhoidon ristiriidan tuomaa stressiä. Hilgeman ja Butts (2009) tosin väittävät, että pitkä vanhempainvapaa vähentää hedelmällisyyttä ja tulonsiirtojen vaikutus syntyvyyteen on joko lievästi myönteinen tai olematon. Valtioneuvoston vuoden 2004 kanslian mietinnön mukaan tehokkain keino kannustaa syntyvyyttä on vaikuttaa siihen ryh-

mään, jonka lapsenteon lykkäyksen syynä ovat taloudelliset esteet (Lammi-Taskula, Karvonen, Ahlström 2009). Erilaiset taloudelliset kannustimet eivät kuitenkaan ole kaikkien mielessä ensimmäisenä lasten hankintaa pohdittaessa.

Eliniän nousu tuo suuria mullistuksia yhteiskunnalle. Se johtaa inhimillisen pääoman arvostuksen lisääntymiseen, koska yksilöt ehtivät sekä kouluttautua enemmän että tehdä kauemmin työtä - ihmiset ovat tuotteliaampia (Reher 2013). Inhimillisen pääoman kuten älykkyyden ja tuottavuuden arvostus toimii kannustimena kuluttaa enemmän resursseja koulutukseen. Myös lapset ovat inhimillistä pääomaa ja heihin kuluu rahaa, jotta potentiaali saadaan esiin ja hyödynnettyä (Lee & Mason 2010). Laskenut hedelmällisyys mahdollistaa parempilaatuisen opetuksen tarjoamisen samoilla resursseilla (Fougere & Merette 1999). Korkeakoulutus on yhteydessä laskeneeseen hedelmällisyyteen, koska lastentekoikä kasvaa. Aikaa myöten tämä johtaa väestön vähenemiseen mikä voi osaltaan laskea bruttokansantuotetta, jollei tuottavuutta saada nostettua. Tuottavuutta lisätään inhimillisen pääoman kasvattamisella, eli lapsiin ja varsinkin koulutukseen panostaminen on järkevää myös talouden näkökulmasta. (Harper 2013). Lapset ovat investointi sekä yhteiskunnalle että vanhemmille mistä syystä valtion tuki kasvatuksessa on järkevää (Werding 2011).

1.5 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia vapaaehtoisesti lapsettomien pariskuntien esittämiä syitä lapsettomuudelle sekä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet päätökseen. Ulkopuolisista tekijöistä tutkimuksen erityisenä fokuksena ovat yhteiskunnalliset tekijät, kuten perhepolitiikka. Lapsettomuudesta persoonallisuuden piirteenä on tutkimuksia, mutta yhteiskunnallisten tekijöiden osa päätösprosessissa on jäänyt vähäiselle huomiolle. Tämä on kuitenkin tärkeä näkökulma ihmiskuntaa uhkaavien kriisien kuten ilmastonmuutoksen ja poliittisten mullistusten varjossa. Liiallinen väestönkasvu on uhka maapallon ekosysteemille sekä aiheuttaa ongelmia ruuan riittävyydelle. Kaiken kaikkiaan synty-

vyyttä tulee vähentää köyhissä maissa jakamalla tietoa ehkäisystä sekä panostamalla koulutukseen. Suomessa tulevaisuuden ongelmia ovat hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen, eläkkeiden maksaminen sekä työvoiman riittäminen.

Tutkimuskysymykseni ovat

1. Mitkä ovat tällä hetkellä vapaaehtoisesti lapsettomien syyt lapsettomuudelle?
2. Miten yhteiskunnan ja perhepolitiikan tulee heidän mielestään muuttua, jotta lastenteko olisi kannattavampaa?

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimukseen osallistujat

Laitoin tutkimuspyynnön Jyväskylän yliopiston ainejärjestöjen sähköpostilistoille, erilaisille keskustelupalstoille (Cosmopolitan, MeNaiset, Vauva.fi) ja Facebook-ryhmiin (Naistenhuone, Puskaradio Jyväskylä, Puskaradio Hyvinkää, Mutsit vs Fajjat, Matkavelat ja Vapaaehtoisesti lapsettomat ry). Haastateltavia pareja kertyi viisi kappaletta eli viisi miestä ja viisi naista. Tavoitteenani oli löytää useampia pareja, mutta halukkaita oli vaikea löytää, ja aineistonkeruuseen käytettävissä olevan ajan rajallisuuden vuoksi aineistoksi muodostuivat nämä viisi paria. Parihaastatteluista saamani tieto oli kuitenkin rikas ja viidestä parista erottui selvästi kaksi ryhmää: vapaaehtoisesti lapsettomat ja lapsentekoa lykkäävät parit. Pareista kolme oli opiskelijoita ja kaksi työssäkäyviä. Opiskelijaparit olivat keskimäärin nuorempia eli 25-vuotiaita ja työssäkäyvät yli 30 vuoden ikäisiä. Opiskelijapareista yksi identifioitui vapaaehtoisesti lapsettomiksi ja muut lapsenteon lykkääjiksi. Työssäkäyvistä molemmat olivat vapaaehtoisesti lapsettomia. Haastatteluista kaksi toteutettiin Jyväskylässä kasvatustieteiden laitoksella, yksi Skypen kautta, yksi sähköpostilla ja yksi toisessa kaupungissa. Haastatteluihin Skypen ja sähköpostin välityksellä päädyttiin aikatauluongel-

mien sekä välimatkojen vuoksi. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli 43 minuuttia.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineisto hankittiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, jossa kysymykset perustuvat aiheisiin eli teemoihin sekä tarkentaviin kysymyksiin (Tuomi 2018). Alun perin haastattelu valittiin aineistonkeruumuodoksi, koska asioista kertominen suullisesti voi olla kirjoittamista luontevampaa, koska aihealue oli laaja ja monitahoinen. Parihaastattelu mahdollistaa tietynlaisen tajunnanvirtakeskustelun, koska haastattelun aikana tutkittavat parit kommunikoiivat haastattelijan lisäksi toistensa kanssa (Tuomi 2018.) Tämä voi tuoda esille uutta tietoa, jota ei osata tietoisesti hakea tutkimuskysymysten ja teemojen kautta, mutta joka on mukana parien ajattelussa. Haastattelun heikkoutena on niiden aikaa vievä luonne sekä aikataulujen yhteensovittamisen vaikeus, kuten tämänkin tutkimuksen kohdalla tapahtui.

Teemahaastattelu on keskustelu, jonka etuina ovat tutkimushenkilöiden mielipiteiden esilletuonti, joustavuus ja keskustelun tuomat mahdollisuudet uuden tiedon hankintaan (Hakala 2010.) Sen pääosassa ovat tutkittavien yksilölliset tulkinnat aiheesta eli vapaaehtoisesta lapsettomuudesta, sekä tutkittavien teemoille antamat merkitykset, syyt ja ajatukset (Hirsjärvi, Hurme 2001; Eskola, Suoranta 1998). Tässä haastattelumallissa korostuu haastateltavan rooli asiantuntijana haastattelijan ohjatessa. Koska haastattelulla on tietty tema, tutkimukseen valikoitui tutkittavia, joilla on kokemusta aiheesta ja heidän tietonsa ovat tutkimuksen kannalta luotettavia ja hyödyllisiä (Tuomi 2018).

Teemahaastattelun ensimmäinen askel on aiempien tutkimusten ja teorian lukeminen, joiden pohjalta luodaan tutkimuksen teemat eli ne aihealueet, joista halutaan enemmän tietoa (Tuomi 2018). Koska teemat ovat määräytyt ennalta, ne myös ohjaavat millaista tietoa tutkimuksella voi saada ja auttavat analyysivaiheessa, koska teemat ovat aineistoa jäsentävä kehikko (Eskola, Suoranta 1998). Ensimmäinen osio käsitteli yleisiä mielikuvia, joita lapsettomilla on

lapsiperheistä, toisen keskipisteenä olivat lapsettomuuden mahdolliset syyt ja viimeisessä osassa parit saivat vapaasti kertoa oman viestinsä poliittisille päättäjille liittyen perheisiin, perheiden kohteluun ja siitä, mikä on tärkein edellytys lasten hankinnalle. Keskustelun herättäjinä oli kaksi artikkelia: *Kauhukuva riitaisasta ja väsyneestä lapsiperheestä hirvittää nuoria aikuisia – Väestöliitto selvitti, miksi suomalaiset lykkäävät lasten hankkimista* (YLE Uutiset, 12.12.2017) käsitteli ensimmäistä teemaa. *Alhaisista alhain syntyövyys uhkaa Suomea – Asiantuntija: Perhepolitiikka on huonompaa kuin Ruotsissa* (Talouselämä, 30.4.2017) toimi tukena toisen aiheen avaamisessa. Kolmannen teeman tukena ei ollut artikkeleita, vaan sana oli vapaa.

Teemahaastattelussa teemat ovat tiedossa jo ennen haastattelua, mutta haastattelun kulku ja tarkat kysymykset riippuvat tutkimushenkilöistä. kysymysten järjestys voi vaihdella ja tiettyjä kohtia voidaan tarkentaa tai tarvittaessa jättää pois (Tuomi 2018, Eskola, Suoranta 1998). Teemahaastattelu muokkautuu tilanteen ja tutkimushenkilöiden mukaan. Haastattelun paikan päällä tapahtuminen myös mahdollistaa kysymysten toistamisen sekä tarttumisen aiheisiin ja yksityiskohtiin, jotka eivät ole tulleet esille teoreettisessa selonteossa.

Parihaastattelua on avattu suhteellisen vähän metodikirjallisuudessa, vaikka metodi on todettu toimivaksi perhe- ja terveystutkimuksissa, koska se tuo esille molempien osapuolien tunteet ja ajatukset. Kaiken kaikkiaan haastattelut sujuivat hyvin ja parit olivat selvästi pohtineet aihetta useista näkökulmista, niin yhteiskunnan, talouden kuin oman elämänhistorian kautta. Jännitteitä ei havaittu, mutta pieniä mielipide-eroavaisuuksia ilmeni yhden parin välillä kun puhuttiin lasten hoitovapaiden järjestämisestä. Tämän haastattelumetodin vahvuus on se, että parit voivat tarkentaa toistensa sanomisia sekä tuoda esille tietoa, joita yksilöhaastattelulla ei saisi (Bjørnholt, Farstad 2014). Kaksi parisuntaa keskusteli lapsuuden kokemuksistaan ja he pohtivat esimerkiksi sitä, miten vähäinen kanssakäyminen lasten kanssa on voinut johtaa lapsenteon lykkäämiseen. Parihaastattelun heikkouksina kriitikot ovat kiinnittäneet huomiota ongelmiin anonymiteetin säilyttämisessä sekä miten tutkimusasetelma voi vah-

vistaa perheessä olevia haitallisia voimarakenteita, toisin sanoen tuoda haittaa heikommalle osapuolelle (Sakellariou, Boniface, Brown 2013).

Tämän tutkimuksen haastatteluissa tapahtui vähän varsinaista parien välistä keskustelua. Tilanne rakentui hyvin pitkälti niin, että yksi osapuoli antoi pitkän vastauksen, jota toinen myötäili omalla, yhtä pitkällä monologillaan. Näin ollen parien dynamiikkaa oli hankala tutkia. Varsinainen vuorovaikutus tapahtui esimerkiksi asioiden muistuttamisessa:

M: Joo, no mulla on taas vähän päinvastoin tilanne että no, ehk mun kohdalla mun vanhemmat oli vielä siis aika nuoria mutta sitten mun siskojen kohdalla kun mun siskot on mua aika paljon nuorempia niin sitten se ikäero oli aika iso että.

N: Että sun vanhemmat on aika vanhoina saanut viimeisen lapsen

M: Joo, mun äiti oli tota

N: Yli 40

M: Taisi olla aika tasan

(Pari 3, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Parit myös myötäilivät hyvin paljon toistensa sanomisia, oletettavasti asioista oli puhuttu aiemmin, ja he olivat suurimmaksi osaksi samalla aaltopituudella, kun puhuttiin perheen perustamisesta ja perhe-elämästä yleensä:

N: Meidän päätökset ei liity sinänsä toisiinsa, me ollaan tiedetty ennen kuin on tavattu se. Monihan voi vedota siihen että no kun toi ei halua niin en sit minäkään

H: Eli politiikalla tai perhepolitiikalla ei ollut roolia päätöksessä (lapsettomuudesta)?

M: No sanotaan että on se tässä kypsynyt ja ei se perhepolitiikka ainakaan parantanut tilannetta

N: Ei todellakaan

M: Jos jätetään kaikki muu negatiivinen pois niin ei tällä suomalaisella perhepolitiikalla ainakaan annettu mulle yhtään sellaista kipinää että nyt. Vaikka muilta asioilta voi sulkea silmät ja katsoo vain yhdestä perspektiivistä niin ei todellakaan

N: Sitä suuremmalla syyllä ei ikinä, ne ajaa vaan päivästäiseen suuntaan

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

2.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Tämän analyysimenetelmän tarkoitus on luoda käsitteellinen näkemys tutkittavasta ilmiöstä tulkinnan kautta, sekä liittää yhteen aineisto ja käsitteet teemojen kautta (Tuomi 2018). Sisällönanalyysin etuna on sen soveltuvuus laajankin aineiston analysointiin ilman, että informaatiota katoaa (Eskola, Suoranta 1998). Sisällönanalyysimenetelmä on analyysikeinon lisäksi teoreettinen kehys (Tuomi 2018).

Haastattelut nauhoitettiin Honor 7Lite- älypuhelimien tallennusohjelmalla. Materiaalin litterointiin käytettiin Microsoft Office Word- ohjelmaa. Litteroinnissa pääpaino oli tutkimushenkilöiden sanomassa, joten sitaatit ovat mahdollisimman puhekielisiä ilman niin sanottuja lisäsanoja kuten ”niinku” ja ajatustauvoja. Sitaattien puhekielisyyttä voi perustella niiden erottumisella tieteellisestä tekstistä ja tutkittavien äänen säilyttämisellä.

Skype-haastattelu toteutetaan puheluna, jossa välittyy myös kuva. Haastattelu tulee toteuttaa rauhallisessa ympäristössä ja nauhoitustapa tulee miettiä tarkkaan. Nauhoitin haastattelusta pelkästään äänen puhelimen äänittimellä, vaikka on olemassa Skypelle tarkoitettuja nauhoitusohjelmia. Näin videopuhelusta ei jäänyt tietokoneelle tiedostoja vaan ainoastaan ääni säilyi, mikä osaltaan helpottaa tutkimushenkilöiden anonymiteetin säilyttämistä. Sähköpostihaastattelussa jää uupumaan kommunikointi ja näin saatava tieto pariskunnan dynamiikasta sekä ajattelusta tutkimusaiheeseen liittyen. Pari vastasi pelkästään tutkimusrungossa esitettyihin kysymyksiin lyhyesti eli vastausten taustalla olevat aineistoa rikastuttavat tarinat jäivät uupumaan. Sähköpostivastauksissa tulee huolehtia säilytystavasta ja ettei vastauksia tietoisesti tai erehdyksessä lähetetä eteenpäin. Sähköpostiosoite on tunniste ja viestissä oleva allekirjoitus voi toimia vihjeenä vastaajasta. Siksi heidän vastauksensa tallennettiin Word- tekstitiedostoksi ja alkuperäinen viesti tuhottiin.

Analysointi aloitettiin litteraattien lukemisella sekä relevanttien kohtien alleviivaamisella. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, joten looginen jatkumo toteutui käyttämällä aineiston läpikäynnin menetelmänä teemoittelua. Haastattelun teemojen avulla tällä menetelmällä oli mahdollista valikoida tutkimuksen kannalta olennaista ja kiinnostavaa tietoa (Eskola, J. & Suoranta, J. (1998)). Ensimmäinen teema oli mielikuvat lapsista ja perhe-elämästä, joten etsin litteraateista kohdat, joissa käsiteltiin näitä kohtia, saman tein myös toisten teemojen kohdalla. Merkitsin jokaisen parin eri sisältöiset sanomat eri väreillä ja kokosin ne teemoittain tekstitiedostoon. Seuraavaksi läpikävin ilmaisut ryhmittelemällä ne laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Koska mielikuvat ja lapsettomuuden syyt teemoina olivat laajoja ja ne tuovat esiin monenlaista tietoa, ilmaisut tuli ryhmitellä tarkemmin käyttäen apuna jäsentäviä käsitteitä, kuten perhe-elämän hyvät ja huonot puolet sekä lapsettomuuden omaan elämäntilanteeseen ja yhteiskuntaan liittyvät syyt. Ryhmittelyä auttoi yhteyksien, samanlaisuuksien ja erilaisuuksien etsintä (Tuomi 2018).

Hyvin nopeasti ilmeni että Mielikuvat lapsista teema keskittyi pääasiassa tutkimushenkilöiden persoonallisuuteen, elämänhistoriaan sekä näkemyksiin yhteiskunnan tilasta. Ryhmittelykäsitteinä toimivat siis *Henkilökohtainen elämä* ja *Yhteiskunnalliset uhat*, ja näihin luokiteltiin esimerkiksi lapsuusmuistot, opiskelu tai työelämän epäkohdat taulukossa 1 näkyvän kategorisoinnin mukaisesti. Henkilökohtaiseen elämään liittyvät syyt ryhmittelin vielä *Elämäntilanne-* (rahatilanne ja opiskelu), *Persoonallisuus-* (piirteet, jotka vaikuttaisivat haitallisesti lapsiin) ja *Terveys-* (biologiset ja psykologiset vaivat) alakategorioihin. *Yhteiskunnalliset uhat*-teema ryhmittyi *Kulttuuriset epäkohdat* (epätasa-arvo), *Globaalit ongelmat* (ilmastonmuutos) ja *Tulevaisuuden uhkakuvat* (lisääntyvä korruptio ja luonnonvarojen tuhoutuminen) alakategorioiksi. Taulukossa 1 on luokiteltu parien syyt lapsettomuudelle. Koska syyt olivat osin yhteneviä, vapaa-ehtoisesti lapsettomien ja lapsentekoa lykkäävien parien vastauksia ei ollut tarvetta eritellä erikseen.

Taulukko 1. Pariskuntien syyt lapsettomuudelle

Henkilökohtainen elämä	Yhteiskunnalliset uhat
Elämäntilanne	Kulttuuriset epäkohdat
Persoonallisuus	Uhkakuvat tulevaisuudesta
Terveys	Yhteiskunnan asennemuutos

Toisen tutkimuskysymyksen analyysi tuotti *Syyt lapsettomuudelle* teeman, joka käsitteli laajasti yhtäältä henkilökohtaisia ideologisia syitä ja toisaalta yhteiskunnan epäkohtia. Toisen tutkimuskysymykseen liittyvät vastaukset olivat laajoja, mutta selkeämmin hahmotettavissa eri kategorioiksi aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla. Ryhmittelykäsitteinä toimivat *Tukimuodot* ja *Yhteiskunnallinen ilmapiiri*, joiden mukainen kategorisointi on kuvattu taulukossa 2.

Haastatteluissa parit saivat kertoa mielipiteensä perheille tarvittavien tukimuotojen riittävydestä ja miten niitä voisi parantaa, jotta lastenteko olisi kannattavampaa. Kaikki parit mainitsivat, ettei nykyinen tukijärjestelmä kohtele perheitä tasa-arvoisesti ja liian monet joutuvat elämään huonoissa oloissa. Analyysi suoritettiin samalla tavoin kuin Lapsettomuuden syyt- kohdassa eli litteraateista alleviivattiin relevantit kohdat ja suoritettiin ryhmittely. Ryhmittelykäsitteinä toimivat *Tukimuodot* sekä *Yhteiskunnallinen ilmapiiri* ja näistä tuli tulosten pääkategoriat. Haastateltavat mainitsivat lukuisia asioita ja sen takia ryhmiä täytyi yhdistellä, jotta esitystapa olisi selkeä. Taulukossa 2 näkyy lopullinen kategorisointi.

Taulukko 2: Pariskuntien toivomat muutokset perhepolitiikkaan ja yhteiskuntaan

Tukimuodot	Yhteiskunta
Vanhempainrahan määrän kasvattaminen	Työkulttuuri
Vanhempainvapaat ja niiden jakautumien	Suoristuskeskeisyys
Tuki erilaisille perhemuodoille	Tasa-arvo
	Lapsuuden ymmärtäminen
	Myönteisten mielikuvien luominen

Tukimuodot ryhmä käsitteli tukimuotojen riittävyttä sekä miten ne tulisi päivittää 2010- luvulle. Yhteiskunnallinen tilanne puolestaan nähtiin uhkaavana perheen perustamisen ja perhe-elämän näkökulmasta. Yhteiskunnan osalta muutosta toivottiin arvopohjaan: rahan ei tulisi ohjata kaikkea, vaan ihmiset tulee huomioida yksilöinä varallisuudesta ja asemasta riippumatta. Lapset tulee huomioida yksilöinä ja kasvatuksessa tulee huomioida lasten henkinen hyvinvointi.

2.5 Eettiset ratkaisut

Tutkimusvaiheessa, analysoinnissa ja raportoinnissa noudatettiin Tutkimusteollisen neuvottelukunnan (2009) ohjeita. Tutkittavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti ja heillä oli mahdollisuus jälkeenpäin kieltää aineistonsa käyttäminen, mutta kukaan ei kieltäytynyt. Heillä oli mahdollisuus halutessaan kieltäytyä vastaamasta, mutta kaikki olivat halukkaita keskustelemaan jokaisesta teemasta. Haastateltavista ei kerätty muita henkilötietoja kuin nimi, ikä ja opiskelu/työtilanne. Anonymiteetin säilyttämiseksi litteroinnissa tutkittaville annettiin pseudonyymit ja raportoinnissa käytetään vain koodeja, jotka kertovat tutkittavan sukupuolen ja erottavat pariskunnan osapuolten vastaukset toisistaan. Litteraatit tallennettiin Word tekstitiedostoiksi ja ne säilytettiin kannettavalla tietokoneella salasanalla suojattuna. Teksteistä ei ole varmuuskopioita tai

tekstitulosteita. Pro Gradu- työn palautuksen jälkeen litteraatit poistetaan koneen muistista.

Parihaastattelun eettiset ongelmat liittyvät pariskunnan keskinäisiin voimasuhteisiin. Kommunikaatiossa toinen osapuoli voi dominoida ja parin elämästä voidaan saada epätarkka kuva (Polak, Green 2016). Joskus haastattelutilanteessa voi tulla ilmi asioita, joista toinen ei ole tietoinen tai ei halua niiden tulevan julki. Tämä voi aiheuttaa riitatilanteita ja vaatia haastattelijalta puolueettonta otetta. Parihaastattelua kritisoivat ovat olleet huolissaan myös heikoman osapuolen turvasta. Haastattelussa toinen voi joko tietämättään tai tietoisesti poiketa pariskunnan niin sanotusta tarinasta, mikä voi aiheuttaa ristiriitoja haastattelun jälkeen ja äärimmäisessä tapauksessa johtaa riitaisaan välienselvittelyyn (Sakellariou, Boniface, Brown 2013.) Tässä tutkimuksessa ristiriitatilanteita ei tapahtunut.

3 TULOKSET

Ensimmäinen tulosluku käsittelee vapaaehtoiseen lapsettomuuteen ja lapsenteon lykkäämiseen johtavia tekijöitä. Toisen tulosluvun aiheena ovat erilaiset keinot tukea lapsiperheitä ja lisätä syntyvyyttä. Haastateltavat jakaantuivat lasten hankkimisen perusteella kahteen ryhmään: lapsenhankinnan lykkääjiin sekä niihin, jotka identifioituvat vapaaehtoisesti lapsettomiksi. Käytän tuloksissa näistä ryhmistä nimiä lapsenhankinnan lykkääjät ja vapaaehtoisesti lapsettomat. Lykkääjät olivat iältään nuorempia ja vapaaehtoisesti lapsettomat vanhempia. Tulosluvut rakentuvat siten, että niissä käsitellään yleisesti kaikkien tutkittavien vastauksia ja vapaaehtoisesti lapsettomien ja lapsenteon lykkääjien välisiä eroja tuodaan esiin niissä kohdin, joissa heidän näkemyksensä selkeästi erosivat toisistaan.

3.1 Miten parit päätyivät lapsettomuuteen?

3.1.1 Henkilökohtaiseen elämään liittyvät syyt

Elämäntilanne. Tutkimuksessa ilmeni, ettei lapsettomuuteen ole yhtä selkeää syytä, vaan pohtimisprosessi on pitkä ja dynaaminen. Ajatukset muuttuvat elämäntilanteen ja yhteiskunnan kehityksen mukaan. Tietyt syyt tosin saivat enemmän painoarvoa kuin toiset riippuen siitä, oliko kyseessä lapsenteon lykkäys vai vapaaehtoinen lapsettomuus.

Lastenhankinnan lykkääjien ja vapaaehtoisesti lapsettomien yhtenä ero oli, että edellinen ryhmä ei kokenut fyysistä tai henkistä valmiutta ottaa vastuuta lapsesta, jälkimmäinen taas ei kokenut halua vanhemmuuteen. Molemmilla myöhentäjä pareista ei myöskään ollut paljoa kokemusta pienistä lapsista, mikä on heidän mukaansa osittain vaikuttanut kuvaan lapsiperheen arjesta. Kokeamattomuus synnytti epävarmuutta, mikä näkyi kun he viettivät aikaa pienten lasten kanssa.

N: Joo, ja siis se oli että mä oon huomannut semmoisen pienen muutoksen itessäni että nyt kun me oltiin viikoloppuna porukoilla ja siskon lapsi oli kylässä, se jotenkin tuli että mä en oo silleen hirveesti ottanut kontaktia koska se on ensimmäinen pieni lapsi mun elämässä sen jälkeen kun mun serkku kasvoi ja mun ja mun pienimmän serkun ikäero on 4 vuotta ettei sekään oo ollut oikeesti pieni.

H: Se on pelottavaa.

N: Joo, ja siis mä en uskaltanut ottaa sitä ees syliin kun se oli ihan pieni, mulla oli se kuva että mä tiputan sen lapsen. Että heti kun se tulee mun syliin niin jostainkin se heti tippuu tuohon lattialle. En mä tiedä onko se mun käsitys muuttunut, että kun se lapsi ite voi kävellä ja juoksee siihen pöydänkulmaan niin sitten mä voin olla mukana siinä. Sit se ei oo enää automaattisesti mun vika jos sillä lapsella on kuhmu otassa, silloin se on ite voinut juosta siihen pöydänkulmaan.

H: Sit se ei enää kuole kun mä otan se syliin

N: Ja itteasiassa tää toteutukin nyt, se on lähempänä nyt

M: Puoltoista

N: vuotias ja kävelee ite ja juoksee niihin pöydänkulmiin ja nyt sen kanssa oli tosi mukavaa niinku leikkiä. Ja siinä tuntu että siinä vaiheessa se lapsi itekkin ottaa kontaktia, haluu tulla syliin ja hirveesti tykkää siitä että sitä heiteltiin. Siinä vaiheessa tuli ekaa kertaa semmoinen tunne että ei nää kaikki lapset oo silleen ihan hirveen pahoja. Et se oli eka kerta kun mä näin lapsesta toisen puolen kun sitä ennen tuntu että mun ainoot kontaktit oli se kun alakerran lapsi itkee.

(Pari 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Nykyiseen elämäntilanteeseen liittyvät syyt esiintyivät vahvimmin Lastenhankinnan lykkääjien haastatteluissa. Elämäntilannetta ei koettu otolliseksi lapsille, sillä lykkääjät olivat opiskelijoita, mistä teki heidän taloudellisesta asemastaan heikon. Lapsenkasvatus vaatii paljon ylimääräisiä resursseja, joita haastateltavat eivät kokeneet omaavansa. Lastenhankinnan lykkääjät halusivat löytää oman alan töitä, saada taloutensa vakaammaksi sekä asettua vakituisesti tiettyyn kaupunkiin ennen jälkikasvun hankintaa:

M: Ei varmaan tällä hetkellä (lapsia), me ollaan oltu koulussa ja ei oo rahaa koska tuet on paskat. Lapsilisistä en tiä mutta tuet ei riitä. Eikä, yksi syy voi olla että opiskelijäkämpään en halua kun se on niin pieni ja sitten pitäisi alkaa etsiä toista kämppää ja se ois niin stressaavaa. Nyt meillä on on aikaa koska asuntotilanne on Jyväskylässä hyvä varsinkin jos on vähän rahaa, mutta nyt kun mulla on opinnot valmiina ja sulla kohta niin ei siinä sitten mutta tähän asti on ollut ettei halua opiskelijäkämpään niitä kun molemmat opiskelee koska silloin on kaikista vähiten aikaa

N: Samahan ollut, että eihän me mietitty lasta mutten uskaltanut eläintä ottaa koska vaikka se vie vähemmän aikaa, mutta se vaikuttaa niin paljon siihen et miten sä voit mennä ulkona ja miten voit huolehtia koska sekin tarvi huomiota ja lääkäriä.

(Pari 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Haastateltavat eivät tunteneet omaavansa elämänasennetta, joka auttaisi hallitsemaan lapsiin liittyvää stressiä nykyisessä elämäntilanteessa. Opiskeluvuosia ei koettu ihanteelliseksi ajaksi hankkia lapsia, koska samanaikaiset opinnot ja lastenkasvatus vaativat organisointitaitoa ja opiskelu itsessään on henkisesti rankkaa ja stressaavaa. Opintoasiat voivat pyöriä päässä vuorokauden ympäri, mutta työt voi jättää kodin ulkopuolelle. Kuten yksi pari sanoi, rennolla asenteella tilanne ratkeaisi, mutta yhteiskunnan paineiden keskellä tietyt persoonallisuustyypit voivat kokea vaikeuksia saada tilannetta haltuun.

N: Ja sit ku silleenkin aattelee, että mäkin oon aatellu että apua, jos se lapsi tuleekin tosi aikaisin, just ku aatellu aika teininä, oot just semmoinen kaksikymppinen ja tälleen niin ethän sä oo ehtiny itekään aikuistuu ja kyllä mäkin oon silleen ajatellu että jos se tulee nytte, ajatellu että jos vahinko tulis niin ottaisin sen vastaan mut sit herätti tää artikkelikin silleen jännästi ettei mullakaan oo tällä hetkellä se sitä että en halua, ettei mulla olisi sopivaa kumppania jonka kanssa lapsi tehdä, että sehän ei oo kiinni muillakaan ja niinku tässäkin sanotaan, ettei se oo enää se syy ettei oo löytynyt sitä kenen kanssa sen voisi tehdä. Kyllä mä voisin tehdä sen mutta sitten tuntuu että ne kaikki muut tekijät siinä ympärillä silleen että mitä mä sitten teen jos mulla ois lapsi, en oo saanu vielä koulutustakaan suoritettua alta pois ja vaikka mä tiedostan että mullakin mun oma äiti teki tai siis se opiskeli yliopistossa toista tutkintoa samaan aikaan kun me oltiin pieniä ja mä tiän että se on mahdollista ja ettei se vie silleen että totta kai jos sulla on pienet lapset nii löytyy sitä aikaa tehdä, se pitäisi vaan osata organisoida paremmin. Mut sit musta tuntuu että mä en osaa, mulla on pelkokuva että mä en kumminkaan osaisi organisoida aikaani ja menisi kaikki sille yhdelle ja mä unohtaisin kaiken siitä vierestä mitä pitäisi tehdä.

(N 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Persoonallisuus. Osa vapaaehtoisesti lapsettomista ei kokenut luonteensa olevan vanhemmalle soveltuva. Lasten hankinta on suuri elämänmuutos ja sitoumus, joka vaatii jatkuvaa tasapainottelua perheen, työn ja vapaa-ajan välillä. Vapaaehtoisesti lapsettomista yksi pari mainitsi olevansa liian mukavuudenhaluisia; he eivät halunneet ottaa vastuuta muista kuin itsestä ja puolisoista. He pitivät lapsista, mutta kokivat ahdistavaksi ajatuksen siitä, että toinen ihminen on heistä riippuvainen. Lapset ovat sitoumus loppuelämäksi. Vapaaehtoisesti lapsettomat kertoivat, ettei oman vapaa-ajan tärkeys ollut syy lapsettomuuteen. Heille syyt löytyvät ideologiasta, johon omien lasten hankkiminen ei sovellu. Oma päätös lapsettomuudesta oli tehty jo ennen kuin parit olivat tavanneet toisensa.

H: Oliko kohtia mihin ette samaistu (YLEn Uutisten artikkelista)?

N: Joo, olikohan että nuoret naiset haluaa käyttää aikaa muuhun. Ei, se on ihan ehdoton ei meillä, että tää on ihan yhteinen näkemys että ne ei mitenkään poissulje toisiaan vapaa-aika ja harrastukset ja lapsiperhe-elämä, et jotenkin sellainen ajanpuute ja tämmöinen niin se ei meillä oo se syy. Meidän mielestä me ei menetettäis aikaa tai vapautta tai mitään tämmöistä

M: Joo, se näkökulma kuulostaa hedonistiselta, se ei oo pääpointti

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Terveys. Nämä syyt olivat vähiten edustettuina henkilökohtaisista syistä: kaksi paria mainitsi ne haastatteluissaan, yksi molemmista ryhmistä. Lapsenhankinnan lykkääjissä oli henkilö, jonka suvussa oli kehityshäiriöisiä lapsia. Tästä syystä he olivat puhuneet lastenteon ohella mahdollisista varotoimista. Vapaaehtoisesti lapsettomissa oli henkilö, joka kertoi stressaavien tilanteiden aiheuttavan mielenterveyshäiriöiden oireita kuten harhoja. Tästä syystä lasten hankinta oli täysin poissuljettu vaihtoehto, hän ei halunnut altistaa lapsia harhaiselle äidille.

3.1.2 Yhteiskunnalliset uhat

Kulttuuriset epäkohdat. Vapaaehtoisesti lapsettomat kritisoivat kovin sanoin nykyistä suomalaista kulttuuria ja hyvinvointivaltion alasajoa. Heidän mukaansa tähän maailmaan ja maailmanaikaan ei ole hyvä hankkia lapsia, koska inhimillisuus on unohdettu ja kaikkea arvioidaan rahassa. He eivät halunneet altistaa lapsia kulttuuriselle rappiolle. Vapaaehtoisesti lapsettomista pareista kaksi oli yhteiskuntakriittisiä; he kokivat humanien arvojen unohtuneen.

M: Tää nykyinen kulttuuri, entistä enemmän tämmöinen kulutus, läpikotaisin markkinoistetut kulttuuri, se on niin, ahistaa ajatus, semmoinen lasten kilpavarustelu joka alkaa jo päiväkodista, semmonen kellä on hienoimmat status. Se on ihan sairasta, ite sen vois välttää jos niinku. Se tuntuu niin, tuommainen kilpailumentaliteetti, se aivopesee ihmisiä jo varhaisesta lähtien

N: Että lapsi sinänsä ei ois, meillä ei oo lapsia mitään vastaan eikä perhe-elämää vaan kaikki se muu lisä mikä siihen tulee, tavallaan, niin se ahdistaa ehkä eniten

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Uhkakuvat tulevaisuudesta. Osa vapaaehtoisesti lapsettomista ei nähnyt tulevaisuutta toiveikkaana. Lapsenteon lykkääjät kertoivat myös huolestaan, mutta he eivät nähneet maailmaa tuhoon tuomittuna. Pareista useimmat ottivat puheeksi haastatteluissa ilmastonmuutoksen sekä maapallon väestön liikakasvun. Parien mielestä maapallo ei kestä uusia kuluttajia, vaan tulisi huolehtia jo syntyneistä lapsista.

Pohdin globaalia, se on iso asia ja miettii tulevaisuutta, mikään ei indikoi että asiat menisi parempaan suuntaan, puhutaan ilmanstonmuutoksesta, puhutaan taloussotkuista ja korruptiosta, tai sit Suomesta joka tää hyvinvointivaltio Oy Suomea ajetaan alas . Ihmiset on myös julmempia ja välinpitämättömiä ja armottomampia muita kohtaan

(M1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Yhteiskunnan asennemuutos. Individualismi on vaikuttanut perheen ja lasten merkitykseen ihmisille. Parit painottivat suuresti yhteiskunnan asennemuutosta yleistyvän lapsettomuuden syynä: lapsia tehdään vähemmän mutta lapset jotka hankitaan saavat enemmän huomiota. Ihmiset kiinnittävät enemmän huomiota

omaan hyvinvointiin ja ovat yhä enemmän tietoisia siitä, millainen elämä heille sopii, ja ihmisillä on myös enemmän rohkeutta toteuttaa itseään ilman syrjintää.

M: Tuntuu että se olisi ennemmin se lasten hankkiminen olisi se pääpointti joka piti tehdä jossain vaiheessa elämää mutta nykyisin se ei oo enää oookkaan se tärkein

N: Se individualistinen ajattelu noussut että minä on tärkeempi ja korostetaan omaa itseä ja hankitaan lapsia vasta kun se on itselle mielekästä ja ajatellaan että nyt mä olen tarpeeksi panostanut itseeni ja nyt mä voin panostaa muihin

M: Kuitenkin tuossa 60- l alkanut laskien, mutta tuntuu että 60-l alkaen on parantunut kaikki perheenhankinta mahdollisuudet ja silti se on laskenut koko ajan ja tuntuisi että se on vaan ne asenteet tässä muuttuneet. Kyllähän meilläkin, ei me olla ikinä ajateltu että hankittaisi viittä lasta, se on aina jäänyt siihen pariin mitä me on mietitty

(Pari 3, Lapsenteon lykkääjät)

Vapaaehtoisesti lapsettomien pääargumentteina olivat haluttomuus sekä huoli globaaleista ilmiöistä, kuten ilmastonmuutoksesta ja yhteiskunnallisista ongelmista. Heillä ei kuitenkaan ollut mitään perhe-elämää tai lapsia vastaan, eivätkä he arvottaneet omaa arkeaan mitenkään paremmaksi. Osa oli työskennellyt lasten parissa ja he olivat sitä kautta sekä omien ystävien ja sukulaisten myötä päässee seuraamaan hyvinkin läheltä lapsiperheen arkea.

Perhepolitiikka ei yhdelläkään parilla vaikuttanut suoraan päätökseen lapsettomuudesta. Lapsenteon lykkääjät olivat opiskelijoita, ja he ajattelivat asioita pitkällä aikavälillä. Ensisijainen tavoite oli työllistyminen ja elämän vakiintuminen. Vapaaehtoisesti lapsettomat olivat joko työelämässä tai opintojen loppuvaiheessa. Työssä olevilla pareilla taloudellinen tilanne ei ollut syy vapaaehtoiseen lapsettomuuteen vaan päätös perustui omaan ideologiaan sekä henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

N: Kyllähän tuonkin perusteella se on liian matalalla tasolla (lapsilisät), että siinä vaiheessa kun on vähävaraisia ja on vaikea sovittaa niitä menoja sitten arkeen niin varmasti se on näin mutta mietitään meidän tilannetta niin me ei koeta että se ois meille se este että me ei pärjättäisi taloudellisesti. Semmoista kauhukuvaa meillä ei ole mutta yleisesti se on liian matalalla tasolla

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Kaikki parit olivat yhtä mieltä, että tuet ovat liian matalalla tasolla huomioiden, miten paljon kuluja lapsista syntyy. Vapaaehtoisesti lapsettomat painottivat

lasten hankinnan olevan tunnetason päätös, ja että perhepolitiikalla on luultavimmin vaikutusta lapsimäärän kasvattamiseen eikä lapsimäärään yleensä.

H: Kun mietitte päätöstä niin oliko perhepolitiikalla roolia?

N: Ei, ei tässä vaiheessa koska sitten, muulla politiikalla kyllä. Ei, koska ne on niin konkreettisia asioita mitkä siinä perhepolitiikassa on tavallan sitten jos sitä harkitsis että nyt lapsia niin sit ne tulis ajankohtaisemmiksi , lähemmäs sitä itseään

M: Tässä vaiheessa on enemmänkin just näitä suuria linjoja ja maailmankuvaa

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

3.2 Mikä kannustaa hankkimaan lapsia?

3.2.1 Tukimuotojen uudistaminen

Vanhempainrahan määrän kasvattaminen. Parien mielestä on ensisijaisen tärkeää kasvattaa vanhempainrahan määrää. Osa vapaaehtoisesti lapsettomista toivoi, että rikkaiden lapsilisät poistettaisiin ja jaettaisiin köyhemmille perheille. Tällä tavoin voitaisiin tukea heikoimmassa osassa olevia ja ehkäistä yleistyvää lapsiköyhyyttä. Haastateltavat tosin epäilivät keinon tehokkuutta, koska yhteiskunnan asenne- ja arvopohja on muuttunut; rahallisten tukien kasvattaminen ei vaikuta syntyvyyttä kasvattavasti, jos perhe-elämä ei ole enää elämän fokus.

M: -vaikka mitä politiikka yrittäisi tehdä että nyt kaikki sais lapsia, vaikka ne kuinka kohottaisi niitä jotain summia mitä maksettaisi perheille nii tai jotainen mä usko että ikinä voidaan päästä mihinkään 2,1 vaan sillä ellei ne nuo jotain kirjaimellisesti anneta jotain kymppitonnia käteen niin ku saat lapsen, mut silleen realistisesti ei voi niinku silleen kohottaa takasin enää

(M3, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Äitiysrahamalli sai kritiikkiä vanhanaikaisuudestaan. Äitiysrahan määrä riippuu edellisen vuoden tuloista, mikä voi johtaa pienituloisten ja opiskelijoiden tahattomaan lapsettomuuteen. Lakia ei ole päivitetty soveltumaan moderniin epävarmaan työelämään sekä patkätöiden kattamaan ansiolistaan. Varsinkin

julkisella sektorilla, jossa suurin osa työntekijöistä on naisia, pätkätyöt ovat tavomaisia.

N: Tuli mieleen että kyllähän suomalaisessa ajattelussa pitkälti ollut se turvallisuudenhaikuisuus ja työ on yks niistä jotka luo turvallisuutta että ehkä se on edelleen sit myös nuorilla sukupolvilla se. Ajatuksena on kumminkin vielä vakaa työelämä ja työsuhde vaikka semmosta ei enää välttämättä saavuta

M: Nii, nuoremmat sukupolvet on pitkälti tottunut-

N: Sirpaleisiin

M: Epävarmaan työasemaan eikä sekään välttämättä tietenkään kannusta. Äitiysrahat pitäisi päivittää nykyaikaan, epävarmuuteen sopivaksi

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Yksi vapaaehtoisesti lapsettomista halusi vanhempien eläkkeiden kertymiseen muutosta. Nainen hoitaa lapsia kotona, mikä vähentää ansiouraa ja näin myös työeläkkeen määrää. Heidän mielestään naisen tulisi saada puolet miehen hoitoajan eläkekertymästä, koska lapsen hankinta on yhteinen päätös.

M: Kyllä jos mietit, että kuten myöhemmässä oli että nainen jää kotiin lapsen kanssa ja mies on töissä, kyllä mä ymmärrän sen kehityksen että miksi se on ongelmallinen. Siksi että nainen joka ei tee vaikka viiteen vuoteen töitä niin ei saa viiteen vuoteen eläkekertymää, että se on todella suuri määrä ja sit jos pari eroaa niin miehenä mä nään sen todella epätasa-arvoisena, ja sanotaan että jos mies kävisi töissä 5 vuotta ja nainen ei niin kyllä siitä 2,5 vuotta kuuluisi naiselle sen miehen eläkekertymästä.

N: Oon samaa mieltä, toi on niin väärin, et sä hoidat lapsia niin sua rangaistaan siitä..

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Vanhempainvapaat ja niiden jakautuminen. Myös vanhempainvapaiden määräytymiseen toivottiin uudistuksia. Vanhempainvapaiden ei myöskään tulisi estää lasten mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatukseen:

Se on niinku lasten rotuerottelu. Työttömien lapset saa vaan kolme päivää. Ihan vihaksi pistää kun ajattelee sitä

(M2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Lapsenteon lykkääjät esittivät toiveen, että vanhempainvapaat jakautuisivat tasaisemmin äidin ja isän välille, jotta molemmat saisivat luoda suhteen vau-

vaan. Parin 3 mies halusi olla moderni isä, joka on läsnä ja näin saisi myös varhaislapsuudesta muistoja isästään.

M: Niinku on meilläkin ollut sellainen ajatus että mä haluaisin pitää niinku yhtä pitkän isyysvapaan kuin säkin pitäisit, että meillä ois niinku tämmöinen.

N: Että minkä takia just mun pitäisi jäädä kotiin

M: Pitemmäksi aikaa

N: Niinku se yhtä hyvin voisi olla M (miehen nimi)

H: Että just tämmöinen tasapuolisesti vanhempainvapaa ja varsinkin työmarkkinoitten naisten työmarkkina-asema ei huonontuisi

N: Niin, se on aika tärkeä

M: Ja kyllähän meillä niinku on ollut silleen että me halutaan tasapuolisesti olla lapsen kanssa. Että ehkä koska meidän omat vanhemmat ollut toisella lailla

N: Niin, ehkä ne omat kokemukset vaikuttaa, munkin äiti on aina ollut kotona kun me siskon kans on oltu pieniä, monta monta vuotta hoitanut meitä ja isä ei oo oikeestaan osallistunut niin sit haluaa itse toimia toisin

M: Sama juttu mullakin sitten, just sieltä tulee sitten tämmöiset kokemukset että haluaa tehdä ihan toisin, tämmöistä kapinaa sitten.

(Pari 3, Lapsenhankinnan Lykkääjät)

Parin 4 mies ei pitänyt vapaiden jakautumista akuuttina ongelmana ja keskittyi enemmän työelämän järjestämisen tärkeyteen. Hänellä oli työ, jossa on etämahdollisuus, joten perhevapaalaki ei hänen mukaansa vaikuttaisi paljoakaan siihen, miten usein hän lapsiaan näkisi. Parin 4 nainen tosin toivoi vapaiden jakautuvan tasaisesti sekä lapsen että isän edun vuoksi.

N: Ensinnäkin että oisi lailla määrätty että sulla on puolet- tai sitten että ihan kun se on syntynyt niin siitä ois puolet äidille ja puolet isälle. Mä koen että se ois hirveen tärkeä että se lapsi sais heti alussa molempiin yhteyden koska, mä en kyllä osaa tätä mihinkään tutkimuksiin viitata mutta muistaakseni oon lukenu että monesti ekaa kerta isäks tuleville voi tuntea että äiti omii sen lapsen ja silleen tietyllä tavalla niillä ei oo niin paljon sitä kahenkeskistä aikaa kun sit ei tule niin helposti tai luontevasti sitä isä lapsi suhdetta, mikä äitille tulee tietty hirveen luonnostaan. Sen mä koen että se ois hirveen tärkeä että se ois puolet ja puolet.

H: Entä M (miehen nimi)?

M: Mä en oikeestaan tiedä. Sehän on että useimmat miehet ei välttämättä halua olla isä, koti-isä. Mä varmaan ite menisin että mulle ois ihan sama onko mulla oma vapaata että näkisin lapsia kun mun oma työnkuva on sellainen että mä näkisin niitä lapsia ilman sitä vapaata. Mä oisin mieluummin töissä kun lapset kumminkin tarvitsee sitä rahaa eläköseen. Se riippuu ihan siitä miten sun työ vaikuttaa siihen että miten paljon sä ehdit nähä

niitä lapsia ettei tuu samanlainen suhde kuin oman isän kanssa että mähän en ikinä nähnyt sitä, että lapsena en muista mitään.

(Pari 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Tuki erilaisille perhemuodoille. Perhe on yhä useammin muu kuin kahden aikuisen ja lapsien muodostama ydinperhe. Muuttoliikenne ja yksilöllistyminen ovat osaltaan vaikuttaneet erilaisten elämäntapojen erilaistumiseen. Ihmiset valitsevat perheensä eikä veri ole enää välttämättä vettä sakeampaa. Parit toivoivat, että perhepoliittiset tukimuodot näkisivät esimerkiksi uusi- ja sukupoolivähemmistöperheet yhtä oikeina kuin ydinperheet.

N: Että ois enemmän tyylejä ja tapoja olla ja vois elää ettei tulisi leimatuksi ja ois enemmän pienyhteisöjä joiden kautta vois hakea epäformaalia tukea perhe-elämään. Että ois vaikka ihan sallittua että naapurin Eija hoitaa mun lasta 10 tuntia eikä sitä ihmeteltäisi, varmaan semmosita tapahtuukin mutta vielä enemmän niinku koko kylä kasvattaa henkistä ideaa

M: Yhteisöllisempi, joo

N: Just että sukupolvet, muut kuin verisuku viettäisi aikaa keskenään ja olisi yhteisöllistä

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Sekä vapaaehtoisesti lapsettomat että lapsenteon lykkääjät olivat yhtä mieltä, että lapsettomien tulee saada valita elämäntyyliensä päättäjien tai kenenkään kritisoimatta. Lapsentekotalkoot ajatuksena saivat kritiikkiä, koska lastenteko on henkilökohtainen päätös eikä sitä pitäisi asettaa poliittiseksi sanomaksi.

H: Oletteko seuranneet perhepoliittista keskustelua?

N: Mua ärsyttää kaikki uutiset nykyään mä en lue uutisia. Otsikoita näkee että 'hankkii lisää lapsia' että aha. Sähän sen päätät

M: Kyllä pitää kaks ulostuloa ottaa, oliko se nyt Antti Rinne lastentekotalkoot joka oli

N: Se oli semmosta vähän 1500- luvun pappismies

M: Hyvähän se on kannustella, sit toinen mikä ärsytti oli Matti Vanhanen kun se oli pääministerinä tämmönen samanlainen ulostulo niin sanotaan että molemmissa on ärsyttänyt se, että joltain poliittiselta päättäjältä lauotaan tällaisia puheita ja se on kuitenkin jokaisen niin henkilökohtainen asia että siitä pitäisi suoraan sanottuna pitää turpa kiinni kun se asia ei kuulu kenellekään muulle.

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Perhemuodot muuttuvat, eikä ulkopuolinen voi sanoa, mikä on paras tapa järjestää elämä. Parit toivoivat perhepolitiikan siirtyvän 2010-luvulle ja tunnustavan laajalti esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen oikeuden perheeseen:

N: Perhe ei ole enää kaksi naimisissa olevaa miestä ja naista, perhettä ei voi määritellä joku toinen ihminen koska perheitä on niin kaikenlaisia.

M: Jos pyrkimys on päästä 2,1 niin siinä vaiheessa ei auta rajata mitään vaihtoehtoja pois, et esim mä nään sen vaan positiivisena asiana että lapsella on vaikka kaksi äitiä jotka rakastaa ja halua sen lapsen kuin että joku henkilö x joka ei voi huolehtia edes itsestään.

N: Ja sit myös että onko naimisissa, heteroseksuaalisuus, se ei tee siitä millään tavalla

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Yhden lapsettoman parin mielestä perhepolitiikan vanhanaikaisuus voi olla osasyynä lapsettomuusilmiöön. Taustalla on ajatus koulut käyneestä parista, jolla on vakituinen työpaikka, ideaalitalanne lastenteolle, mutta ei enää automaattinen vaihtoehto tai edes kaikille mahdollinen.

N: Kyllähän niinku yritystä on tukea lapsiperheitä jollain tavalla mutta siinä taustalla näyttää opiskelijan silmin siltä että taustalla vaikuttaa semmoiset käsitykset siitä perheestä että vanhemmat olisi perus työssäkäyviä että tavallaan ehkä sitä niinku vanhempien erilaisia elämäntilaneita ei oo otettu hirveen hyvin huomioon perhepolitiikan suunnittelussa. Että niin, tuntuis todella hankalalta ruveta itse tekee lapsia kun on vielä opiskelija. Mutta sitten vaikka jos on äiti joka on käynyt töissä ja sitten äitiys- eikös oo niin että siihen äitiysrahaankin vaikuttaa se tavallaan äidin tulot edelliseltä vuodelta.

H: Joo, kyllä vaikuttaa.

N: Että jos oot opiskelija niin sitten saat minimirahaa, jos oot ollut töissä niin sit saat enemmän ja sekin enemmän rohkaisee siihen että odotetaan vielä että jos saisi vaikka jokin töitä sitten joskus

(Pari 3, Lapsenhankinnan lykkääjät)

3.2.2 Yhteiskunnan asenteiden muuttaminen

Työkulttuuri. Perheet tapaavat noudattaa patriarkaalista mallia, jossa mies tekee työt ja nainen hoitaa lapset. Tämä voi vaikeuttaa paluuta työelämään, varsinkin jos lapsia syntyy peräkkäin useampi kuin kaksi. Lastenhoitovuodet laskevat naisten ansiotasoa ja vähentävät eläkekertymää. Äideille tulisi haastatella

tavien mukaan mahdollistaa osa-aikainen työssäkäynti sen vaikuttamatta saattaviin tukien. Tämä myös vähentäisi miehen ja naisen roolien epäsuhtaa sekä niin sanottua valintaa uran ja äitiyden välillä. Vaikka miehen ja naisen asema perheessä on tasa-arvoistunut, jää päävastuu lapsista edelleen äidille. Naisten korkeakouluttautuminen on vaikuttanut haluun luoda uraa, mutta nykyisellään perheiden tukijärjestelmät saattavat rangaista naisia osa-aikatyöstä eikä työkuultuurikaan arvosta puolipäivätyötä. Parit toivoivat työpaikkojen avautumista lapsille ja että työn ja perheen erottelun jyrkkyys poistuisi. Tämä vähentäisi stressiä ja parantaisi perhe-elämän sujuvuutta.

Yksi lykkääjäpareista kiinnitti huomiota työ- ja perhe-elämän suorituspaineesiin. Kilpailuyhteiskunnassa ihmiset voi saada valtaansa tarve täydellisyydestä: jos et voi suorittaa sekä perhettä että uraa täysillä, parempi on valita vain toinen. Työelämän paineet ja paremman ajan odottaminen ovat osasyynä siihen, että lapsia tehdään iäkkäämpinä.

M: Se (lasten hoitamisen järjestäminen) on vaan vaikeeta, että jos molemmilla on vaikea työ niin pitää olla töissä että se varmasti vaikuttaa just siihen että halutaan lapsia. Kyllä jos me nyt mietitään niin ei meillä oo ikinä aikaa. Ei oo olemassa sellaista aikaa milloin sulla on aikaa.

N: Niinku tässäkin sanotaan että otetaan ne kun työllisyys on työssäkin on ruuhkavuodet, että se kaikki ympätään siihen samaan pieneen

M: Aina on stressaantuneita vanhempia kun molemmat yrittää olla 30-40 tuntia viikossa töissä ja pitää sitten ottaa se koira kaupan päälle. Ja sit otetaan vielä asuntolainat ja tyhmiä ratkaisujen seurauksena on se että näyttää siltä ne lapset aiheuttaa ne ongelmat vaikeihan ne yleensä. Tai siis, melkein kaikilla mun työkavereilla on lapsia eikä ne oo mitenkään tollaisia stressaantuneita

(Pari 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Suoristuskeskeinen kulttuuri. Kritiikkiä sai myös perhe-elämän suorituskeskeisyys, joka lisää stressiä ja samalla heikentää perhe-elämän vetovoimaa.

M: Yhteiskunnan pitäisi muuttua vähemmän suorituskeskeiseksi ja vähemmän siltä kilpailua koska mun mielestä se kun, se varmasti välillisesti voi vähentää myös tuota syntyvyyttä koska se on suorittamista kaikki, elämä. Se on sitten hermo kireellä koko ajan

N: Hirveen paine on niinku suorittaa perhe-elämää, ja harratukset ja kaikki mikä kuuluu pakettiin

M: Se kieltämättä herättää kauhua

(Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Perhettä ei tule ottaa ansiona vaan arkeen kuuluvana, hyvinvointia lisäävänä asiana.

Aina on stressaantuneita vanhempia kun molemmat yrittää olla 30-40 tuntia viikossa töissä ja pitää sitten ottaa se koira kaupan päälle. Ja sit otetaan vielä asuntolainat ja tyhmiä ratkaisujen seurauksena on se että näyttää siltä ne lapset aiheuttaa ne ongelmat vaikkeihan ne yleensä.

(M4, Lapsenteon lykkääjä)

Parit kiinnittivät huomiota sosiaalisen median vaikutukseen paineiden aiheuttajana.

M: Sanotaan, näissä asioissa kumminkin, artikkeleissa nostettu esille talouspuolta ja keskusteluissa nostetaan sitä ja toi on hyytävää kun puhutaan lapsista investointina, niin se on aika kaukana semmoisesta maailmasta johon haluaisi tuoda ketään. Et jos mietitään meidän pikku Annabella on silleen ja siihen pitää investoida näin paljon niin sehän ei oo luonnollista

H: Potentiaalın maksimointia

N: Se luo myös vanhemmille hirveät paineet jos ei oo rahaa varsinkin kun nykyään piti olla tietyt vaatteet. Pitää olla kännykät ja läppärit, lapsiin menee somen paineiden takia tosi paljon.

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Tasa-arvo. Parien mielestä päättäjien tulee tähdätä eriarvoisuuden lieventämiseen sekä sosiaalisen kuilun poistamiseen. Vapaaehtoisesti lapsettomista pareista kaksi oli huolissaan perheiden eriarvoistumisesta, joka näkyy jo päiväkodissa lasten kotiolojen erilaisuudessa. Yksi pareista kertoi epäilyistään, että päättäjiä ei edes kiinnosta lieventää kansalaisten eriarvoisuutta vaan muut intressit ovat tärkeämpiä.

H: Mikä on perhepolitiikan kriittisin muutoskohde?

M: Suomalaisen?

N: Epätasa-arvoisuus.

M: Sanotaan että 10 vuoden sisällä sosiaalinen kuilu on kasvanut kuin, en tiedä mihin voi verrata.

N: Tuntuu että eduskunnassa on vaan hyvä juttu että eriarvoisuus lisääntyy, en mä nää että ees taisteltaisi sitä vastaan. Ja se kun näkee ruohonjuuritasolla kun on päiväkodissa töissä niin se on valitettava tosiasia.

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Vapaaehtoisesti lapsettomien parien mielestä myös lapsettomia, yksinäisiä ja muita lapsettomia ihmisiä tulisi ymmärtää paremmin. Heitäkin tulee tukea ja avustaa ja näin voidaan ehkäistä erityisesti nuorten miesten syrjäytymistä. Yksi pareista kertoi vaikeuksistaan saada kaupungin asuntoa, koska he olivat lapseton pariskunta. He olivat jatkuvasti jonon hännillä ja lapsiperheet kiilasivat ohitse. He eivät syyttäneet lapsiperheitä vaan toimimatonta systeemiä.

N: No eikö hetkinen, Ilkka Taipale puhunut että yksinäisiä ja lapsettomia ihmisiä, että he on näkymättömiä ihmisiä, että sitten toisaalta vaikka lapsiperheitä pitää tukea niin sitten myös niitä jotka eivät halua lasta ja perhe-elämää, että kaikki ihmiset ois elämäntavasta ja suuntautumisesta riippumatta samanarvoisia. Myös näissä tuissa siis.

H: Nythän puhuttu yksinäisistä miehistä

N: Nii, ja sosiaalialalla näkee että miten eri tavalla niitä palveluita saa heti niitä alkaa saamaan kun on lapsi, se on ihan selkeä, mutta kyllähän sen ymmärtää kun pitää suojella ala-ikäisiä ja syntymättömiä lapsia mutta tietyllä tavalla se on epätasa-arvoista

H: Että pitäisikö apua ennakolta antaa ja ulottaa kaikille

N: Joo, kyllä

M: Pitäisi aikaisemmassa vaiheessa puutua syrjäytymisen ja ulkopuolisuuden tekijöihin, ne on tietty niin suuria asioita.

Pari 2, Vapaaehtoisesti lapseton)

Lapsuuden ymmärtäminen. Yhden vapaaehtoisesti lapsettoman parin mielestä perhepolitiikasta päättävät väärät ihmiset. Hallituksella ja poliitikoilla ei välttämättä ole asiantuntijoiden tasoista ymmärrystä perheistä, lapsista sekä heidän elinkontekstistaan. Pari toivoi, että päättäjät ottavat selvää asioista ihmisiltä, jotka näkevät lapsiperheen arkea ja todellisuutta.

H: Millaiseksi koette perhepolitiikan?

N: Ei oo realistinen, siinä ei kuunnella niitä oikeita ihmisiä jotka tietää kuten terveydenhoidon ammattikuntaa, ei opettajia, ei hoitajia, ei ketään jotka tietää millainen tää tilanne on oikeasti

H: Keitä kuunnellaan liikaa?

N: Eduskuntaa, arkadianmäkeä tossa

M: Ehkä hallitusta koska nehän ne päätökset tekee, ei se oppositio.

N: Mulla nousee heti kyrsäke otsaan esim tästä uudesta varhaiskasvatuslaista. Ei hyvä

(Pari 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Myönteisten mielikuvien luominen. Yhteiskunnan asennemuutos elämää, lapsia ja perheitä kohtaan oli pariin mukaan yksi suurimmin vaikuttava tekijä, jota politiikka ja tukimuodot eivät ole huomioineet tarpeeksi. YLE Uutisten Virikeartikkelissa oli siteerattu Väestöliiton tutkimusta, jonka mukaan nuorilla aikuisilla on usein kielteinen kuva lapsiperheistä. Parit arvelivat syyn löytyvän siinä, ettei lapsiperheen arkea ei näy kodin seinien ulkopuolelle. Kuten eräs haastateltava sanoi: "tiedän että lapsia on yliopistolla, mutten mä niitä ikinä näe". Tämä voi johtaa stereotyyppiseen, kielteiseen ajatteluun lapsista ja perhe-elämän vaikeuksista. Näitä ajatuksia lietsovat media, viihdekulttuuri ja omat, rajoitetut havainnot lapsista esimerkiksi kaupassa ja muissa julkisissa tiloissa.

N: Se riippuu millainen käsitys sulla on lapsista riippuu ihan millaisia kokemuksia sulla lapsista on. Jos sun ainoa kokemus on uutisista tai näät kauppajonoista niin totta kai saat ihan vääristyneen kun se on niin pieni.

H: Kauppahan on tosi stressaava paikka

M: Lapselle varsinkin kun se on niin täynnä virikkeitä

N: Ja ne löytää justinsa et siellä on leluhylly mikä oli mullekin lapsena ihan niin että no itellä kasvatuskin oli sellainen että jos ruvettiin itkee tai kitisee niin ei varmasti saatu mitään. Mut siellä on hirveesti mitä sä lapsena löydät sieltä

(Pari 4, Lapsenhankinnan lykkääjät)

Perhe-elämän positiivisia puolia tulisi tuoda esille, näihin kuuluu lapsen kehityksen seuraaminen ja perheeltä saatava rakkaus.

N: Tosi provosoivia, totta helvetissä tosta tulee tosi negatiivinen fiilis jos ei tunne ketään lapsiperheitä, jos ainoa kontakti on että näät kiukuttelevia kakaroita niin juokset aivan saman tien pakoon. Mutta jos on elänyt lähellä ihmisiä joilla on lapsia, mun yksi parhaisista ystävistä sai 19v lapsen niin kyl se oli ihan muuta, kyl oli kiukkukohtauksia mutta niin on aikuisillakin. Ja me oltiin tosi tiiviisti yhdessä kun se lapsi oli ihan pieni

H: Mitä positiivista haluaisitte lisätä tohon artikkeliin?

N: Arjesta? Mun ystävät joilla on lapsia on tosi onnellisia keskimäärin, ja ne on halunnu ja tietysti surettaa ne jotka haluaisi mutta ei saa.

(Nainen 1, Vapaaehtoisesti lapseton)

Kaikki parit arvostivat lapsia ja perhe-elämää eivätkä arvottaneet omaa elämänsä niin sanotusti paremmaksi. Vapaaehtoisesti lapsettomilla suurimmat syyt kumpuavat ideologiasta: lapsettomuus on heille sopiva vaihtoehto. Lapsenteon lykkääjät kertoivat, että suurin syy oli elämäntilanne eikä esimerkiksi oman ajan säilyttäminen. Kukaan ei ollut sitä mieltä, että lasten saanti tuhoaa elämän.

M: No mun mielestä ainakaan kun täällä sanottiin että niinku oma elämä olisi mennyttä ei me olla ikinä silleen mitenkään ajateltu, me ollaan vaan sitten ajateltu että se on uudenlaista elämää. Ei meillä semmoista kauhukuvaa ole että meidän omat elämät olisi siinä nyt mennyttä jos meillä olisi lapsia.

(Mies 3, Lapsenteon lykkääjä)

Perhepoliittisten suunnitelmien koettiin olevan liian irrallaan lapsiperheiden todellisuudesta, eikä niiden suunnittelussa ole kuunneltu tarpeeksi asiantuntijoita, kuten kasvatuksen ja terveydenhuollon ammattilaisia. Lisäksi politiikan koettiin olevan yksipuolista ja keskittyvän liiaksi talousnäkökulmaan yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin kustannuksella. Varsinkin vähävaraisten ja työttömien aseman kurjistaminen herätti kiivaita mielipiteitä, esimerkiksi päivähoito-oikeuden rajaamista kritisoitiin ankarasti. Päiväkoti opettaa sosiaalisia taitoja sekä ehkäisee syrjäytymistä, joten vanhemman työttömyyden ja kotonaolon ei parien mielestä tulisi olla syynä siihen, ettei lapsia saa halutessaan olla kokopäiväisessä hoidossa.

4 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitettiin vielä lapsettomien parien syitä lasten hankintaan liittyen, sekä heidän näkemyksiään lasten hankinnan kannustimista tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa. Syyt jaettiin henkilökohtaiseen elämään ja tämänhetkiseen elämäntilanteeseen liittyviin tekijöihin sekä yhteiskunnallisiin uhkatekijöihin. Parit jakautuivat lasten hankintaa lykkääviin ja vapaaehtoisesti lapsettomiin pariskuntiin. Nämä kaksi ryhmää kertoivat tämänhetkiselle lapsettomuudelleen erilaisia perusteluita. Kaikki nostivat esiin yhteiskunnan asennemuutoksen lasten hankintaa ja perinteistä perhe-elämää kohtaan. Erilaiset perhemuodot tulevat sallitummiksi ja tämä tuo mukanaan uusia mahdollisuuksia liittyen esimerkiksi opiskelun ja työn yhdistämisen perhe-elämään. Lasten hankinta ei ole enää pakollinen elämänaskel. Tämä tutkimustulos noudattelee Lesthaeghen (1995) toisen demigrafisen muutoksen (second demographic transition) teoriaa siinä, että lastenhankinnasta on tullut yksilöllinen päätös. Ihmiset keskittyvät yksilölliseen hyvinvointiin, opiskeluun ja työhön, mistä syystä sekä parin löytäminen että perheen perustaminen saa sijaa vasta myöhemmin elämässä.

Koska haastateltavat jakautuivat kahteen ryhmään, heidän syynsä lapsettomuudelle erosivat. Aiemmissa tutkimuksissa lapsenhankinnan lykkäyksestä merkittävimmiksi syiksi ovat nousseet tukimuotojen riittämättömyys sekä nykyisen elämäntilanteen sopimattomuus (Takayama & Werding 2011, Perhebarometri 2017). Nämä osoittautuivat merkittävimmiksi syiksi lapsenhankinnan lykkääjien keskuudessa haastateltavien opiskelun takia. Haskeyn (2013) mukaan lapsenteon lykkääminen on tietoinen päätös, johon vaikuttavat lukuisat syyt. Perhebarometri 2017 mukaan opiskelijat haluavat elämänsä olevan valmis, kun lapsi tulee, jottei toimeentulosta ole epävarmuutta. Valmius tarkoittaa tässä yhteydessä asettumista tiettyyn kaupunkiin, varmaa työpaikkaa ja vakaata parisuhdetta. Kaikki haastateltavat mainitsivat yhdeksi tärkeimmäksi edellytykseksi lastenhankinnalle rakkauden kumppania kohtaan, joten tämän tutkimuksen tulokset noudattelevat Perhebarometriä, luultavasti sen takia että Perheba-

rometri kuvaa suomalaisten perheiden tilannetta. Lapsenhankinnan lykkääjät arvelivat, että suurempi rahallinen tuki valtiolta voisi olla kannustava tekijä saada nuorempia pariskuntia hankkimaan lapsia. Yksi lapsenteon lykkääjistä kertoi, että hänen äitinsä on saanut lapset opiskellessaan eli hän tiesi, että on mahdollista hoitaa opiskelut ja lapset kunniakkaasti. Viimeisten vuosikymmenten aikana lapsiperheiden tukia on vähennetty ja muokattu jatkuvasti, joten omien vanhempien kokemukset eivät välttämättä luo uskoa omaan selviytymiseen.

Vapaaehtoisesti lapsettomien merkittävimmäksi syyksi osoittautuivat maapallon hyvinvointi sekä globaalit ongelmat. Verrattuna Avison & Furnhamin (2015) tutkimukseen persoonallisuuden vaikutuksesta vapaaehtoiseen lapsettomuuteen, tämän tutkimuksen haastateltavat painottivat huomattavasti enemmän ideologiaa kuin niin sanottuja yksilöllisiä arvoja. Avison & Furnhamin tutkimuksessa eniten painoarvoa sai oman ajan säilyttäminen, vastuun pelko sekä itsenäisyys. Heidän tuloksissaan huoli maapallon tulevaisuudesta ja ylikansoituksesta saivat keskiarvot 6.31 ja 6.07 (asteikossa 0-10). Tässä tutkimuksessa vain yksi vapaaehtoisesti lapsettomista pareista myönsi näiden motiivien olleen keskeisimpiä päätöksen teossa. Kaksi muuta paria eivät pitäneet lapsia ja oman ajan säilyttämistä toisiaan poissulkevinä asioina. Umberson, Pudrovsk & Reczek (2010) tutkimuksen tulosten mukaan vapaaehtoisesti lapsettomat korvaavat lasten jättämisen tyhjiön esimerkiksi panostamalla parisuhde-aikaan. Tämä tutkimus ei antanut viitteitä tällaisesta käytöksestä. Kaksi vapaaehtoisesti lapsettomista pareista kertoi, että nykyisen elämäntyylin ja vapauden säilyttäminen ei ollut päätökseen vaikuttanut tekijä, vaan he miettivät suurempia arvoja kuten luonnon säilymistä. Tämän tutkimuksen tulosten poikkeavuuteen aiemmista tuloksista voi vaikuttaa kasvava tietoisuus ympäristöongelmista, äärimmäiset luonnonilmiöt sekä tiedottaminen poliittisesta päätöksenteosta liittyen ympäristöarvoihin. On oletettavaa, että vapaaehtoinen lapsettomuus lisääntyy ja ympäristösyiden merkitys päätöksenteossa kasvaa.

Bures, Koropecj-Cox, and Loree (2009) totesivat tutkimuksessaan keski- ja sitä vanhemmilla lapsettomilla olevan vähemmän masennusoireita kuin van-

hemmillä. Tämän tutkimuksen vapaaehtoisesti lapsettomista pareista kaksi kertoi, että heidän ystävänsä, joilla oli lapsia, olivat keskimäärin todella onnellisia. Lisäksi parit kertoivat, miten vaikeaa lapsettoman aikuisen pariskunnan on saada apua sosiaalitoimistoista esimerkiksi asuntoasioissa. Pahimmillaan lapsettomuus saattaa johtaa henkisiin ongelmiin varsinkin alemmissa yhteiskuntaluokissa.

Tämä tutkimus tuki Mills ja Blossfieldin (2005) tuloksia epävarmuuden vaikutuksesta perheen perustamiseen. Kautta historian epävarmuus ja kriisit ovat lykänneet lasten hankintaa. Lapsenhankinnan lykkääjillä epävarmuus liittyi elannon turvaamiseen opiskelun ja alkavan työelämän lisäksi. Vapaaehtoisesti lapsettomien epävarmuus oli yhteydessä suurempaan kuvaan koko maapallon hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta. He eivät kokeneet omien lasten hankkimista järkeväksi päätökseksi tulevaisuuden uhkien valossa. Osa heistä myönsi, että he saattaisivat haluta lapsia, jos poliittiset ja yhteiskunnalliset olot olisivat erilaiset, eikä uuden kuluttajan hankkiminen rasittaisi maapallon kantokykyä.

Myös politiikan tulee muuttua ottamaan paremmin huomioon eri yhteiskuntaluokkien tarpeet ja toimimaan tasa-arvoisuutta lisäävänä tekijänä. Parien mielestä nykyinen eduskunta on lisännyt eriarvoisuutta ja ajattelee asioita liiaksi rahanäkökulmasta. Haastateltavat painottivat tärkeimmäksi tekijäksi yleistyvässä lapsettomuudessa yhteiskunnallisten asenteiden muuttumista, eivät tukikeinojen riittämättömyyttä. Tämä tulos on yhtäläinen Hilgeman ja Buttsin (2009) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan tulonsiirtojen vaikutus syntyvyyteen on joko lievästi myönteinen tai olematon. Lisäksi haastateltavat huomioivat, että ennen lapsia syntyi vaikka Suomi oli köyhempi. Kyseessä on siis perustavanlainen muutos yhteiskunnan arvoissa, asenteissa ja yksilöiden elämänmahdollisuuksissa. Rahalliset tukikeinot ovat tärkeitä, mutta ne eivät toimi kannustimena synnyttää lapsia. Tutkimuksen tulos antaa viitteitä, että Thevenon ja Gauthier (2011) olivat oikeassa todetessaan, että tukikeinoilla on vaikutusta synnytyksen ajoittamiseen, ei lapsimäärään.

Haastateltavat kritisoivat painostusilmapiiriä: lapsenteko on henkilökohtainen päätös, eikä siinä kuunnella politiikkoja. Ihminen muuttuu varautuneeksi, jos toinen tuputtaa omia uskomuksiaan ja mielipiteitään ottamatta huomioon vastakkaisia näkökulmia. Poliitikkojen tulee unohtaa puheet lapsentekotalkoista, koska syyllistäminen ei auta ongelmaa ratkeamaan vaan lisää vastarintaa. Werding (2011) totesi, että sääntelyllä ei saada aikaan muutosta, koska ihmiset haluavat säilyttää hallinnan tunteen. Painostamisen sijaan hallituksen tulee keskittyä tulojakauman kaventamiseen ja korostaa humaania, ihmiskeskeistä lähestymistapaa. Kaikkien tulee kokea olevansa arvokkaita omana itsenään, ei ansioiden tai varallisuuden takia. Myös suorituskeskeinen kulttuurin raadollisuus tuli esiin neljän parin vastauksissa. Jonesin (2013) mukaan yhteiskunnallinen kilpailu menestyksestä, työpaikoista ja rahasta aiheuttaa paineita jo niille, jotka harkitsevat vanhemmuutta. Tämä tutkimus tukee päätelmää. Lapsenteon lykkääjät pohtivat materian ja lapsen suhdetta. He kaikki halusivat taloutensa vakaaksi ennen lasten hankintaa, vaikka yksi pareista totesi, ettei lapsi ensimmäisinä vuosinaan edes ymmärrä onko hänellä enemmän vai vähemmän kuin muilla. Vapaaehtoisesti lapsettomista pareista kaksi kritisoi kovasanaisesti vanhempia, jotka unohtavat lapsen olla oma persoonansa ja aloittavat tämän kilpavarustelun jo varhain harrastusten ja aineellisen tavaran muodossa. Heidän mukaansa tämä voi pahimmillaan johtaa lapsien tasapäistämiseen ja ongelmiin. He ovat oikeassa; Buchanan (2013) on todennut, että huomiointi voi kannustaa menestymään, mutta johtaa myös pahoinvointiin, jos lapsi ei osaa suhtautua vaatimukseen terveellä tavalla.

Jokainen perhe on omanlaisensa yksikkö, joka elää omassa kontekstissaan. Werdingin (2013) mukaan tämä vaatii poliittisilta toimilta spesifiyttä, jotta saadaan aikaan huomattava vaikutus. Tämän tutkimuksen haastateltavat painottivat perheiden tukemisessa tasa-arvoisuutta tukien määrän ja kohtelun suhteen. Tukimuodoista aineistossa eniten huomiota saivat vanhempainvapaat ja rahoitettavat etuudet. Tukimuotojen myös toivottiin huomioivan paremmin erilaiset elämäntavat kuten perhemuodot sekä mahdollistavan epäformaalin tuen hyödyntämisen lasten hoitamisessa eli esimerkiksi päiväkodin sijaan naapurin hoi-

tavan lapsia vanhempien ollessa töissä. Yhteiskunnan tasolla enemmän huomiota toivottiin kiinnitettävän lapsuuden tärkeyteen sekä humaaneihin arvoihin. Beckerin & Lewisin Quantum vs Quality-teoria (1973) näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiin panostamisella, mutta liialla huomiolla voi olla kielteisiä seurauksia lasten hyvinvointiin. Kun lapsia syntyy vähemmän, myös paineet kasvavat vanhempien huomion myötä: lapsi on investointi tulevaisuuteen ja vanhemmat pyrkivät tekemään hänestä mahdollisimman tuottavan jäsenen yhteiskuntaan. Tämä ilmiö voi äärimmillään johtaa siihen, että lapsuuden erityisyys unohdetaan ja lapsesta voi pahimmillaan tulla omien tavoitteiden välikappale.

4.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksessa saatiin laaja-alaisesti tietoa yhteiskunnan epäkohdista, jotka voivat alentaa syntyvyyttä sekä vaikuttaa kielteisesti perhe-elämän viehätysvoimaan. Koska tutkittavia oli vain viisi, tuloksia on vaikea yleistää. Tutkimukseen hakeutui myös suhteellisesti paljon vapaaehtoisesti lapsettomia verrattuna lapsen hankintaa lykkääviin. Vaikka parihaastattelu osoittautui toimivaksi ja runsaan aineiston tuottavaksi metodiksi, analyysissä parihaastattelujen näkökulma ja ainutlaatuisuus metodina eivät tulleet tarpeeksi vahvasti esille. Parihaastattelu metodina saattoi myös vaikuttaa kielteisesti potentiaalisten tutkittavien halukkuuteen osallistua tutkimukseen. Parihaastattelu vaatii molempien läsnäoloa, mikä voi pienentää osallistujamäärää, koska aikatauluja on vaikea sovittaa yhteen. Lisäksi parihaastattelussa molemmat eivät saata olla yhtä halukkaita osallistujia ja toinen voi olla mukana vain puolison mieliksi. On myös luultavaa, että pariskunnat, jotka haastattelututkimukseen osallistuvat ovat suhteellisen yksimielisiä päätöksestään eli aineistoa rikastuttavat ristiriidat jäävät kuulematta. Parihaastattelut ovat kiehtova metodi, jota kannattaa hyödyntää tulevaisuudessa enemmän varsinkin tutkimuksissa liittyen arkeen, työelämään sekä perheeseen. Tällä metodilla voi päästä kuulemaan pariskuntien pää-

töksen taustalla olevia perusteluja ja seurata dynamiikkaa (Bjørnholt & Farstad 2014).

Lehtiartikkeleita toimivat hyvin keskustelun herättäjinä sekä ne auttoivat virittäytymään teemoihin. Ne auttoivat myös laatimaan haastattelukysymyksiä niiden kattamien aihealueiden avulla. Haastatteluissa ilmeni, että valitut artikkelit saattoivat olla liian pitkiä, koska välillä tutkittavien oli pakko lukea uudelleen tekstiä muistin virkistämiseksi ja etsiäkseen tiettyjä kohtia. Haastateltavat kritisoivat artikkeleita liian kielteisiksi ja etteivät ne tuoneet esille perhe-elämän hyviä puolia. Lisäksi niissä olevia tilastoja pidettiin liian vanhoina ja epätarkkoina, esimerkiksi tilastoissa lapsettomien määrän kehityksestä ei tarkennettu, sisältyikö lukuun myös tahattomasti lapsettomat. Artikkelit varmasti ohjasivat keskustelua tiettyihin aiheisiin kuten mielikuviin lapsista, mutta ne toimivat myös herättäjinä ja auttoivat keskustelua löytämään uusia aiheita. Aineiston monipuolisuuteen vaikutti myös se, että artikkelit olivat erilaisista julkaisuista ja kirjoitettu eri aiheista erilaisella tyyllillä. Ylen Uutisten artikkeli oli kertomusmainen ja Taloustieteen artikkeli enemmän kovaa tiedettä ja tämä näkyi myös haastatteluissa. Haastatteluissa ensimmäinen tema keskittyi haastateltavien kokemuksiin ja toinen osio taas oli kriittisempää keskustelua yhteiskunnan nykyisestä tilasta ja tarvittavista muutoksista.

Tämä tutkimus toi esiin sen, että tulevaisuudessa tutkijoiden tulisi kiinnittää enemmän huomiota talouden lisäksi muihin yhteiskunnallisiin tekijöihin selvittäessään syitä nykyisen lapsettomuusilmiön kehitykseen. Parit painottivat myös suuresti asennemuutosta pohtiessaan syntyvyyden laskua. Asennemuutoksen voi yhdistää individualismiin, mutta ilmiö kaipaa tarkempaa tutkimusta. Rikasta tietoa voi saada myös haastatteleamalla eri sukupolvea olevia pareja, joilla on lapsia. He voivat verrata omia vanhemmuuskokemuksiaan ja sen ajan yhteiskunnan tarjoamia tukimuotoja nykyiseen järjestelmään. Näin voidaan saada kuva järjestelmän kehityksestä ja parhaassa tapauksessa saada selville, millainen tuki on toimivinta lapsiperheille.

Pitkittäistutkimuksen keinoin voitaisiin seurata parien päätöksenteon eri vaiheita liittyen perheen perustamiseen ja lapsien hankintaan. Syyt lapsetto-

muudelle vaihtelevat elämän eri vaiheissa ja ennakoimalla ongelmia voitaisiin lisätä parien luottamusta tulevaisuuteen ja tehdä lapsenhankkimisesta riskittömämpää. Lisäksi tulee tutkia eri yhteiskuntaluokkaisten perheiden ja parien syitä lapsettomuudelle Suomen kontekstissa. Eurooppalainen vertaileva tutkimus olisi arvokasta, mutta sen soveltaminen tiettyyn yhteiskuntaan vaatii kriittisyyttä sekä maan historian ja taloudellisen tilanteen tarkkaa huomiointia.

Suomessa on tärkeää lisätä tutkimusta perheen perustamiseen liittyvistä kysymyksistä luodaksemme valoa alhaiseen syntyvyyteen. Vaikka syntyvyyden lasku voidaan nähdä positiivisena kehityskulkuna maapallon hyvinvoinnin kannalta, lapsenhankinnan lykkääminen ja vapaaehtoinen lapsettomuus voidaan nähdä merkkinä suuremmasta ongelmasta. Tarjoaako työelämä tarpeeksi mahdollisuuksia yhdistää vanhemmuus ja urakehitys? Tulisiko sosiaaliturva rakentaa uudelleen ja sopeuttaa nyky maailmaan epävarmuuteen ja kohtelevaan kaikkia yhteiskuntaluokkia samanarvoisesti? Perheen perustaminen on yksilötason kysymys ja lapsen hankinnalla ja lapsettomuudelle on myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia yksilöiden hyvinvointiin. Yhteiskunnalliset tekijät voivat joko lieventää perheen perustamiseen liittyviä kielteisiä vaikutuksia tai pahentaa niitä siihen pisteeseen, että lasten hankinta nähdään yhä vain epämiellyttävämpänä vaihtoehtona. Mihin yksilö ikinä päätyykään, yhteiskunnan tulee antaa tunne, että jokainen on arvokas, ja siihen kaikkien yhteiskunnallisten toimien tulee tähdätä.

LÄHTEET

Aaltola, J., Paloniemi, S., Heikkinen, H. L. T., Ilmonen, K., Laine, T., Moilanen, P., . . . Räihä, P. (2010). Ikkunoita tutkimusmetodeihin: II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, P. & Alasuutari, M. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Allan, G., Hawker, S., Crow, G. (2001). Family diversity and change in Britain and Western Europe. *Journal of Family Issues*, Vol. 22: 819- 837.

Avison, M. & Furnham, A. (2015). Personality and voluntary childlessness. *J Pop Research*, 32: 45- 67.

Balbo, N., Billari, F.-C. & Mills, M. (2013). Fertility in advanced societies: A review of research. *Eur J Population*, 29: 1-38.

Baudin, T., de la Croix, D. & Gobbi, P. (2012), DINKs, DEWKs & Co. marriage, fertility and childlessness in the United States, Working Papers, HAL.

Bernardi, L., Mynarska, M., Rossier, C., Philipov, D., Liefbroer, A. & Klobas, J. (2015). Uncertain, changing and situated fertility intentions: A qualitative analysis.

Billari, F.C., Goisis, A., Liefbroer, A.C., Settersten, R.A., Aassve, A., Hagestad, G.O., & Spéder, Z. (2011). Social age deadlines for the childbearing of women and men. *Human reproduction*.

Bjørnholt, M., & Farstad, G. R. (2014). 'Am I rambling?' on the advantages of interviewing couples together. *Qualitative Research*, 14(1), 3-19.

Bures, R., Koropecj-Cox, T. & Loree, M. (2009). Childlessness, parenthood and depressive symptoms among middle-aged and older adults. *Journal of Family Issues*, 30 (5) 670-687.

Duvander A-Z., Lappegård T. & Andersson G.. Family policy and fertility: Father's and mother's use of parental leave and continued childbearing in Norway and Sweden. *Journal of European Social Policy*. 2010;20(1):45-57.

Eriksson, C., Larsson, M. & Tyden, T. (2012). Reflections on having children in the future- interviews with highly educated women and men without children. *Upsala Journal of Medical Sciences*, 117: 328-335.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gauthier, A. (2013). Family policy and fertility: Do policies make a difference? Teoksessa Buchanan, A. & Rotkirch, A. (toim.) *Fertility rates and population decline: No time for children?* New York, N.Y.: Palgrave Macmillan

Gobbi, P. E. (2013). A model of voluntary childlessness. *J Popul Econ*, 26: 963-982

Hakala, J. T. (2010) Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: I, Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.

Hansen, T. (2012). Parenthood and happiness: A review of folk theories versus empirical evidence. *Social Indicators Research*, 108: 29-64.

Harper, S. (2013). Falling fertility, ageing and Europe's demographic deficit. Teoksessa Buchanan, A. & Rotkirch, A. (toim) *Fertility rates and population decline: No time for children?* New York, N.Y.: Palgrave Macmillan

Haskey, J. (2013). *Childlessness: Choice and circumstances*. Teoksessa Buchanan, A. & Rotkirch, A. (toim.). *Fertility rates and population decline: No time for children?* New York, N.Y.: Palgrave Macmillan

Jensen, A.-M. (2016). Ideas about childbearing among childless men. *Family, Relationships and Societies*, 5: 193–207.

Jones, G. (2013). The growth of the one- child family and other changes in the low fertility countries of Asia. Teoksessa Buchanan, A. & Rotkirch, A. (toim.) *Fertility rates and population decline: No time for children?* New York, N.Y.: Palgrave Macmillan

Kelly, M. (2009). Women's voluntary childlessness: A radical rejection of motherhood. *Women's Studies Quarterly Volume*, 37: 157- 172.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (2009). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lesthaeghe, R. (1995). The second demographic transition in Western countries: An interpretation. Teoksessa Mason, K.O. and Jensen, A.-M. (toim.) *Gender and Family Change in Industrialized Countries*. Oxford: Clarendon Press: 17-62.

Matthews, E. J. & Desjardins, M. (2017). The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 25: 31-39.

Merz, E.-M. & Liefbroer, A. C. (2012), The attitude toward voluntary childlessness in Europe: Cultural and institutional explanations. *Journal of Marriage and Family*, 74: 587–600.

Neilson, J. & Stanfors, M. (2014). It's about time! Gender, parenthood and household divisions of labor under different welfare regimes. *Journal of Family Issues*, 35: 1066- 1088.

Nelson, S. K., Kushlev, K. & Lyubomirsky, S. (2014). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenting associated with more or less well-being?. *Psychological Bulletin*, Vol. 140: 846-895.

Noordhuizen, S., de Graaf, P. & Sieben, I. (2010). The public acceptance of voluntary childlessness in the Netherlands: from 20 to 90 per cent in 30 years. *Social Indicators Research* 99: 163–181.

Oppenheimer VK, Kalmijn M & Lim N. Men's career development and marriage timing during a period of rising inequality. *Demography*. 1997; 34(3):311–330.

Paajanen, Pirjo. 2007. Mikä on minun perheeni? - Suomalaisien käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. *Perhebarometri 2007*. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 30.

Polak, L., & Green, J. (2016). Using joint interviews to add analytic value. *Qualitative Health Research*, 26(12), 1638–1648.

Reher, D. (2013). Demographic transitions and familial change: Comparative international perspectives. Teoksessa Buchanan, A. & Rotkirch, A. (toim.) *Fertility rates and population decline: No time for children?* New York, N.Y.: Palgrave Macmillan

Rowland, D.T. (2007). Historical trends in childlessness. *Journal of Family Issues*, Vol 28: 1311-1337.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P. Haastatteluaineiston litterointi (2017). Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus (2017) Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Sakellariou, D., Boniface, G., & Brown, P. (2013). Using joint interviews in a narrative-based study on illness experiences. *Qualitative Health Research*, 23(11), 1563–1570.

Sanderson, W. (2013). Low fertility and population aging in Germany and Japan. Teoksessa Takayama, N. & Werding, M. (toim.) *Fertility and public policy: How to reverse the trend of declining birth rates*. Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press.

Shaw, R. L. (2011). Women's experiential journey toward voluntary childlessness: An interpretative phenomenological analysis. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 21: 151-163.

Takayama, N. & Werding, M. (2011). *Fertility and public policy: An introduction*. Teoksessa Takayama, N. & Werding, M. (toim.) *Fertility and public policy: How to reverse the trend of declining birth rates*. Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press.

Tuomi, J. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Umberson, D., Pudrovska, T. and Reczek, C. (2010). Parenthood, childlessness, and well-Being: A life course perspective. *Journal of Marriage and Family*, 72: 612–629.

Warren, W. & Pals, H. (2013). Comparing characteristics of voluntarily childless men and women. *J Pop Research*, 30: 151- 170.

Williams, J. C., Blair-Loy, M. & Berdahl, J. L. (2013). Cultural schemas, social class and the flexibility stigma. *Journal of Social Issues*, Vol. 69: 209–234.

Werding, M. (2013). Economics of the family and its policy implications. Teoksessa Takayama, N. & Werding, M. (toim.) *Fertility and public policy: How to reverse the trend of declining birth rates*. Cambridge, Massachusetts; London, England: The MIT Press.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Perinataalilasto - synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet [verkkojulkaisu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Talouselämä 30.4.2017 Alhaisista alhaisin syntyvyys uhkaa Suomea – Asiantuntija: Perhepolitiikka on huonompaa kuin Ruotsissa. Haettu <https://www.talouselama.fi/uutiset/alhaisista-alhaisin-syntyvyys-uhkaa-suomea-asiantuntija-perhepolitiikka-on-huonompaa-kuin-ruotsissa/8e9cdd05-18cd-31b3-a2f3-629d0cea8dcc>

YLE Uutiset 12.12.2017 Kauhukuva riitaisasta ja väsyneestä lapsiperheestä hirvittää nuoria aikuisia- Väestöliitto selvitti, miksi suomalaiset lykkäävät lasten hankkimista <https://yle.fi/uutiset/3-9971896>

5 LIITTEET

5.1 Tutkimushaastattelun runko

TEEMA1: Lasten hankinnan lykkäyksen ja vapaaehtoisen lapsettomuuden syyt

Kuvaako artikkeli ajatuksianne, ja jos niin kuinka hyvin?

Mihin samaistutte erityisesti?

Mitkä artikkelin väitteet eivät kuvaa teidän tilannettanne?

Millaisena koette Suomen tämän hetkisen perhepolitiikan tason? Oletteko seuranneet keskustelua mitenkä tarkasti?

Oliko perhepolitiikalla roolia päätöksen teossa?

Mitkä ovat mielestänne perhepolitiikan suurimmat epäkohdat? Mikä on kriittisin muutoskohde?

TEEMA 2: Perhepolitiikka

Kuvastaako artikkeli elämäänne ja jos niin minkä asteisesti?

Artikkeli listaa vähäisen lapsenteon syyksi taloudellisen epävarmuuden ja nuorten heikon työaseman: samaistuttekko tuntemuksiin?

Riittävätkö artikkelissa mainitut uudistukset (päivähoidon kehittäminen sekä vanhempainrahan määrän kasvattaminen) kannustamaan lasten hankintaa?

Millainen on ideaali tilanne hankkia lapsia?

Mitkä olivat suurimmat vaikuttimet, kun pohditte, että tähän elämäntilanteeseen lapset eivät kuulu?

TEEMA 3: Vapaa sana

Minkä viestin haluaisitte sanoa päättäjille liittyen keskusteluun perheistä?

Miten järjestelmän tulisi muuttua? Millainen Suomen tulisi olla?

Kuvitelkaa, että ystävänne pohtii lapsen hankintaa. Mitä neuvoja annatte hänelle?

Mikä on mielestänne tärkein edellytys lapsen hankinnalle?